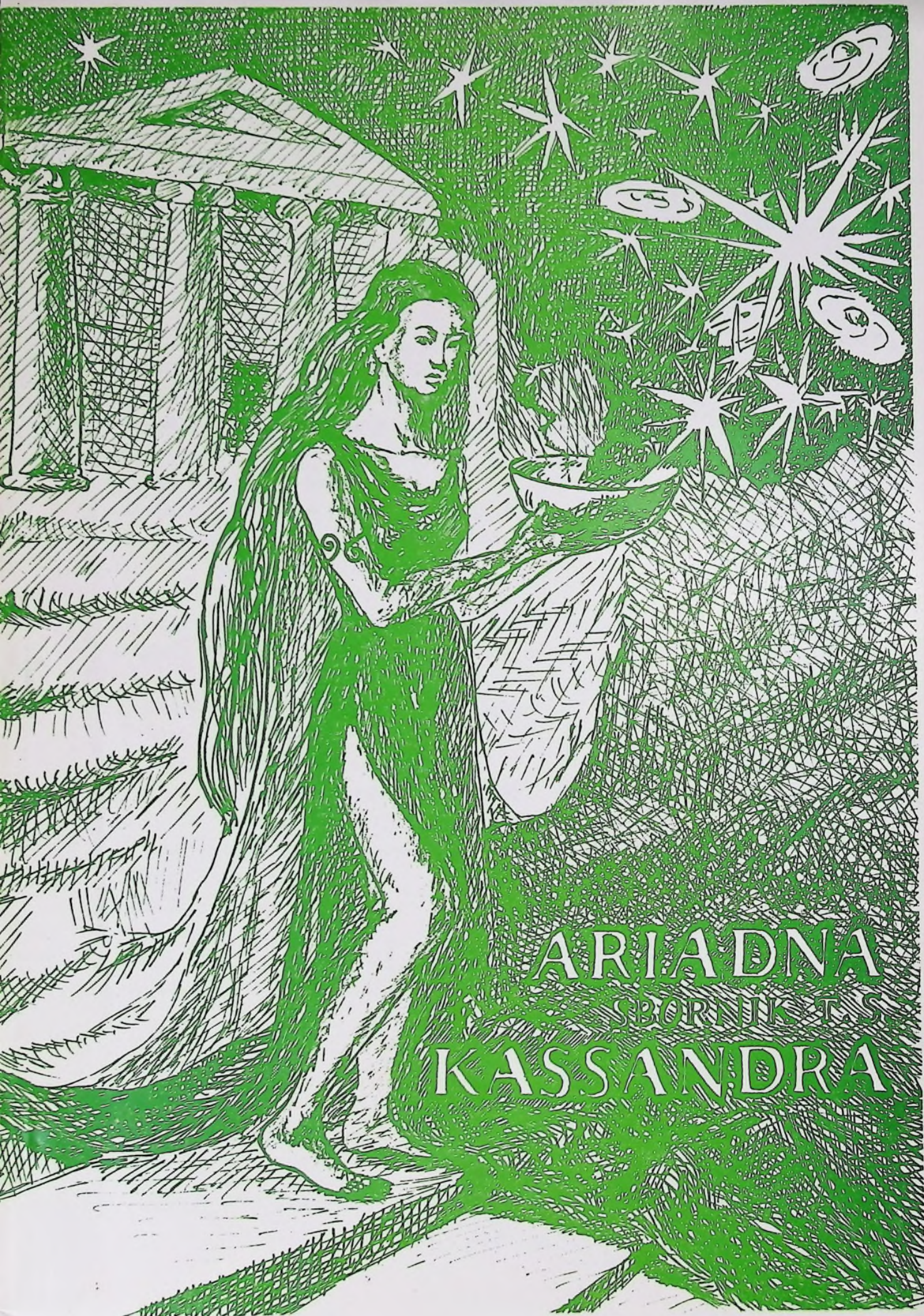

ARIADNA
SBORNÍK T.S.
KASSANDRA

XOXOXOXOXOXOXOXOXOXOX

A R I A D N A č. 2/1989

XOXOXOXOXOXOXOXOXOXOX

metodické materiály

literárního sci-fi klubu TS Kassandra

OBSAH

str. 1

J.Fidra: Redakce hovoří s přispěvateli	- 2
Pražák: Ariadna první - stručné zhodnocení	- 3
M.Vitouš: Jak mi bylo na MLBu	- 4
P.Schebesta: Zlý sen na Miniconu aneb takhle ne?	- 7
E.Hauserová: Ale no tak, pánové z Kassandry!	- 8
J.Fidra: Kdo chce kam ...	- 11
V.Kostiha: Mateřská škola pro začínající autory	- 12
P.Hurych: Skok V.Stárský: Hledání ztracené pevniny	- 17
J.Fidra: Zapovězená přirozenost	- 18
P.Hurych: Trochu jiné setkání	- 18
Mme de fan C.B.: On a ona ve fantastické literatuře	- 20
J.Fidra: Aforismy	- 23
P.Hurych: Fantastika na jevišti	- 24
Mme de fan C.B.: V.Beekman - Rok osla	- 27
M.Vitouš: Na návštěvě	- 28
J.Fidra: Zpozdilá utopie	- 29
J.Fidra: Neobyčejný čtenářský zážitek	- 30
P.Hurych: Jen pár perliček v šedi průměru	- 31
M.Vitouš: Měsíc jeho života	- 32
J.Fidra: Kudy cesta nevede	- 34
J.Matys: Hodina relativity	- 35
P.Schebesta: Pestrá paleta	- 36
J.Fidra: Umělecký test inteligence	- 37
P.Schebesta: Varovný antimýtus	- 38

= = = § § § = = =

Vydává oddělení ZUŠ Domu kultury ROH Spolana Neratovice

Neprodejné! Určeno pro vnitřní potřebu!

Náklad: 150 výtisků Počet listů: 39

Uzávěrka tohoto čísla: 24.5. 1989

Neprošlo jazykovou úpravou

Na čísle 2 spolupracovali: C.Biedermannová, E.Hauserová, J.Matys,
V.Kostiha, Pražák, V.Stárský, P.Hurych
+ kolektiv LSEK Tvůrčí skupina
Kassandra

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
REDAKCE HVOVNÍ S PŘÍSPĚVATELI
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Válení přátelé,

Již během přípravy a později při distribuci prvního čísla Ariadny jsme pozorovali jednu vaši reakci, která nás zpočátku udivila a posléze přiměla k sepsání tohoto listu. Zdánlivě se nejedná o nic mimořádného, leč v podmínkách otevřené diskuse zarážejícího. O jakou reakci ale vlastně jde?

Douhováte-li se s námi na svých příspěvcích, připadá nám, jako byste se ospravedlňovali, že jste si dovolili mít vlastní názor, nebo dokonce samostatnou koncepci. Je sice chválehodné, že se tak mimo jiné snažíte poznat stanovisko redakce, nedomníváme se však, že byste se jím měli řídit. Myslíme si totiž, že v dobré vůli neprotivit se našim názorům byste se mohli vyhnout rozboru nějaké velmi zajímavé otázky nebo neočekávanému postihu. A příliš gentlemantsky vedená diskuse je velice zálučná, protože se za ní může skrývat neupřímnost.

Tím vás samozřejmě nevyzýváme k netaktnosti a neslušnosti, to v žádném případě, jenom vám chceme připomenout, že jsme hned v prvním čísle našeho zpravodaje vyslovili přání vyřetovat si s vámi názory. Ale jakápak výměna názorů, když se tyto názory prakticky neliší? Máte-li proto vlastní ucelenou představu o problematice, která zajímá vás i nás, nebojte se, že s námi budete třeba ostře polemizovat.

Jenom o jedno vás žádáme -- zůstaňte při tom vzdělanými a kulturními lidmi a nepovažujte nikoho z autorů, jejichž příspěvky v Ariadně otiskneme, za svého osobního nepřítele. Pokládáte-li se za inteligenty, a to by u vás mělo být samozřejmé, pak by s vámi neměla pohnout ani sebeříznější polemika.

Počítáme ovšem s tím, že se mohou vyskytnout i takové příspěvky, které budou usilovat o vyřizování si osobních účtů. Pokud se nebudou hemžit vulgarismy nebo výslovenými urážkami, jejich otřštění se bránit nebudeme. S jakýmkoliv pokusem někoho ponižit nebo pohanit se však v každém případě vyrovnáme satirickým redakčním komentářem. Neboť skutečně otevřená diskuse musí být založena na zachování důstojnosti všech zúčastněných.

Děkujeme za pochopení a těšíme se na vaše názory

Jiří Fídra

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

ARIADNA PRVNÍ - STRUČNÉ ZHODNOCENÍ

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Jedná se o fanzin svým způsobem netradiční, nevykytuje se v něm /až na jednu výjimku/ žádná povídka, ani román na pokračování, ale "pouze" úvahy a recenze. To pouze je v uvozovkách zcela částečně, Ariadna tak trochu připomíná Kvark, literárně kritickou přílohu Interkomu, a vzhledem ke svému rozsahu by mu mohla časem i konkurovat - kdyby ... Ale o tom až v závěru - teď o jednotlivých článkách:

+ Slovo k vnímavému sciistovi + - nelze mít podstatné náměty. Odpověď na výzvu je ano, ale musí jít o hodnotné podněty.

+ Co je to SF literatura? + - jedna z definic SF zní - SF je taková literatura, kterou mám v knihovně zařazenou v příhrádce označené SF. Definice obsažná zhruba jako tento článek, má navíc tu výhodu, že se zdá být i vtipná.

+ Věda.především + - bez komentáře.

+ Mateřská škola pro začínající autory + - vtipně a svižně napsaná úvaha. Jistě by se dalo s ní i v několika bodech polemizovat, přesto víceméně netrpělivě čekám na pokračování. Je to nejzajímavější článek ve fanzinu.

+ Brouzčám po fandomu + - C.B. má svůj specifický humor, který se mi s rostoucím počtem jejích článků zamlouvá stále víc.

+ Nic pro hrdiny + - článek tak zvaný invektivní, a při podrobnějším pohledu zjistíte, že autor má asi tolik pravdy jako jím kritizovaná E. Hauserová. Ta je ovšem stylisticky na vyšší úrovni. Prostě zaboryší válka, která není celkem k ničemu.

+ Chceme rozumět výjimečným autorům? + - narozdíl od autora článku si nemyslím, že E. Martin je natolik výjimečný. I když je pravda, že svou druhou knihou Manžel z Marsu u mě stoupl od kolenek někam k pasu Vadima Šefnera. Toho mimochodem považuji za špičku tzv. neakční SF.

K následujícím recenzím, postihla je nemoc většiny recenzí vyprodukovaných fandomem - v době jejich vydání se v nich zmiňované tituly už přesunuly z pultů do knihoven čtenářů, ale také - čilem do antikvariátů či do Sběrných surovin.

Celkové hodnocení nechtě si čtenář učiní sám, po přečtení fanzinu, je v něm co číst.

- Pra -

KOXOXOXOXOXOXOXOXOXOX

JAK MI BYLO NA MLBU

KOXOXOXOXOXOXOXOXOXOX

aneb "ty sciřisti jsou takoví fanatici ..."

Přiřla mi dlouhatánská obálka s pozvánkou bílou a lesklou jako zmrzlý sníh a stříbrným znakem Berouna. Sbalil jsem tedy svých pět švestek, vzal rozum do hrsti, srdce do dlaní a tělesnou schránku jsem vyslal vlakem na MJB '89, čili Mladý literární Beroun, národní seminář autorů do 35 let, konající se ve Společenském domě Hvězda.

Technickým detailem literární nepodstatným, leč hodným povšimnutí, je, že po celé tři dny, od pátku do neděle, a po dvě noci, jsou seminaristé vykrmováni a ke spánku ukládáni zdarma. To uvádím pro inspiraci pořadatelům Parconu a jiných conů.

"Občanský průkaz!"

Požádala paní, co prováděla prezenci. Nezpěchoval jsem se, nechal se i rozškatulkovat, zda jsem prozaik či poeta, do dlaní si vložit příslušný počet stravenek, odvděčil jsem se kouzelným slůvkem děkuji v kombinaci s autogramem a úsměvem a na řadu přišla další postava z Kassandry.

Celkem jsme byli čtyři sciřisté na národním semináři literárních autorů, jako by sci-fi ani nebyla literatura ... Za tak malý počet fanoušků ovšem nenesou odpovědnost pořadatelé. Vždyť jsem coby fan byl přivítán stejným potřesením ruky jako kterýkoliv jiný jedinec. A vítání by byli další sciřisté, kdyby ovšem chtěli, nebo věděli, že existuje také něco jiného než faní, fanziny a fandom.

Ríkat totiž, že sci-fi není literatura o budoucnosti, ale literatura budoucnosti, což jsem nedávno zaslechl, je mírně řečeno přehnané. Ani se nedivím člověku sedícímu druhý den u stolu naproti mně, nahnutému k malíři Borisi Jirků, že řekl jen při letmém pohledu na malířovo čtivo /sci-fi sborník/: "Víš ... ale ty sciřisti jsou takoví fanatici ..."

Usmál jsem se a ohradil: Jak kdo!" A jal se hájit barvy sciřistické. Docela mně přestal považovat za fanatika, když jsem řekl, že čtu i píšu také něco jiného než sci-fi.

Žádnému fanouškovi neuškodí vytáhnout paty z ulity písmenek SF a otevřít oči k vidění celé literatury a ne jen jediného žánru. Žánru! Protože co jiného je sci-fi? Literatura sama nikoliv.

V pátek večer po fyzickém posílení jsme přesídlili do Velkého sálu pro duševní stravu v podobě slavnostního zahájení a semináře Dr. V. Hegera: "Současný stav mladé české literatury v konfrontaci s podmínkami a vývojovými tendencemi mladé literatury 60. - 70. let" /Uf!/. Po něm následovala beseda se známými spisovateli, kterážto povídání se pro nízkou účast /pouze kolem padesáti lidí! / přesunula do malé "dvojky", důvěrně tak nazývané pořadatelé.

Seminaristé byli ten večer zjevně nabití bojovností, neboť otázky stíhaly jedna druhou a padaly mířeny do černého na hlavy neochrozených redaktorů a autorů a jiné literární vrchnosti /např. Anna Kovařiková z LM, Petr Cincibuch, pan Mandát, pan Brožek, M. Pilař, V. Piša, Eduard Světlík/. Konfrontace názorů nastupující autorské generace s tou právě na výsluní nebrala konce, až někdy kolem desáté hodiny večerní nastaly programem slibované volné diskuse a také videoprojekce. Ovšem z té si vzpomínám jen na pár letmo viděných tvářích spisovatelů na obrazovce a nezapomenutelný dojem z poslechu následujícího Reckového ohlédnutí 89,

nebo jak se kýho čerta ten film jmenoval. Pustěn byl pro inspira-
ci, hudební texty, bylo nám řečeno, jsou totiž něco jako poezie.
No ... alespon jsem se dozvěděl, že:

Život je ... PAKÁŘENÍ
Život je ... PAKÁŘENÍ
Život je ... PAKÁŘENÍ

Inspirace byla dokonale. Vyhavily se mi verše, jejichž auto-
všem nejsem a ani nevím, odkud vlastně jsou:

Když k nám přijel heavy metal
kamery jsem po nich metal
a s přáteli dechovky
praš jsem taky plechovky ...

Před jednou hodinou ranní, jak je to na seminářích v Berouně
zvykem, jsme se šli ubytovat. Pro toho, kdo je tu poprvé, má noč-
ní pochod přes čtvrt města přichut dobrodružství, mazákům to může
přípat jako osvěžení, intermezzo mezi literárním kotlem a po-
klidným spánkem v ubytovně SOVD, a bratrounům a nespokojencům při-
pomínat jedno staré moudré přísloví o čarovaném koni.

V sobotu po snídani v nás ve "dvojce" rozproudil krev Dr. V.
Piša se svou "Problematikou literární psychologie". Tato přednáš-
ka byla asi nejzajímavější z celého tří denního programu.

V jejím závěru jsme si zahráli jednoduchou psychologickou
hru. Pokud si chcete zahrát i vy, uchopte do ruky tužku, jako
byste chtěli psát, nejlépe sezvzte ještě několik přátel, kolegů
v zaměstnání nebo rodinných příslušníků a na povel všichni začně-
telibovně klepat do desky stolu. Někdo spěchá, jako kdyby mu za
patama hořelo, někdo volí zlatou střední cestu, něčí tužka buče
o stůl bušit zvolna, ne-li flegmaticky. Dle slov psychologových
se tak pozná životní rytmus člověka.

Poprvé jsme byli v Berouně loni na semináři literárních klu-
bů, kde jsme vystupovali i s vlastním programem. Každý z klubů
měl dvacet minut na to, aby předvedl své práce. Na náročném semi-
náři nic takového nebylo /jen vyhlášení výsledků soutěže literár-
ních sborníků/ a také jsem marně hledal známé tváře, třeba Lídu,
která si říkala /nebo se tak dokonce jmenovala?/ Žamberky a hrála
na kytaru a zpívala své vlastní písničky. Nějak mi to tehdy neda-
lo, usedl jsem ke klavíru v místnosti, které se tu říkalo přísálí,
a hrál podle sluchu její skladbu Vrátil čas. Pochopitelně, že ji
to přilákalo a hráli jsme a zpívali ...

... letos jsme byli v přísálí pouze na stravu; klavír, kvíd-
lo, na mne smutně hleděl, nebo hledělo, a ani jsem jeho klávesy
nepohlídl. Ve "dvojce" ovšem bylo pianino, malé hnědé, postavené
proti vysoké bílé zdi, a nemohl jsem se pořádně odhodlat k němu.
Alespon jsem přímo na místě napsal básně:

Zeď jako chladné arcadlo
v zále literátů,
koho by napadlo -
klavír k ní přilepený.

Hoyor, misty smích,
sín plná dialogů
o spisovatelích, stožích knih.

A zeď jako chladné arcadlo
odrází ruku,
ač rukou klavír nedotčený ...

Ta zeď skutečně odrážela hudbu. Nejen tóny přece hudbou mohou být ...

Po obědě nás čekaly další dva semináře: "Současné pojetí regionální literatury" a "Reflexe generační problematiky v mladé české próze a poezii" /Uf! Uf!/. Ty už neměly takový ohlas, diskuse byly mdlé a mizely kamsi do ztracena.

Oživení přišlo po přesunu do Velkého sálu, vystoupení literárního klubu z Jindřichova Hradce nás probudilo z letargie, zvláště kytarista Jan Frolík, který zhudebňoval básně a rozléval příjemnou atmosféru mezi lidmi, za což byl náležitě odměňován potleskem.

Těsně před večerí přišel již jmenovaný malíř Boris Jirků, který svá díla ve Společenském domě vystavoval. Byl jsem se na ně ještě před malířovým příchodem podívat. Přiznávám, je to tvorba, které nerozumím. Je na ní ovšem vidět, že autor umí malovat "normálně" a mohl by tedy ... kdyby ovšem chtěl! Podělil se s námi o své tvůrčí zážitky a přešli jsme hromadně tentokrát obráceně od duševní potrawy k tělesné. U večere jsme dostali také sáček s chlebem a řízkem. Místo slibované nedělní snídaně v přísálí jsme ho mohli chroupat cestou domů. Jedna z pořadatelek se dala slyšet, že by uvítala dopisový ohlas na právě skončený národní seminář a také nás požádala o náměty, co prý bychom rádi na takovýchto sezeních slyšeli a viděli, a já cítil, že tu schází nějaký opravdický závěr semináře, který si říká národní.

Když se ona pořadatelka dozvěděla, že jsme scifisté, s upřímným úsměvem pronesla: "Já mám skyfi ráda!" V tu chvíli jsem myslel, že ji musím radostí zlíbat. Mimo pracovnice SKKS /Středočeské krajské kulturní středisko/ paní Evy Žáčkové, která byla tak hodná a poslala nám pozvánky, další člověk, jenž tak spontánně vyjádřil svůj kladný postoj ke sci-fi! To jsou okamžiky, v nichž se odpouští i drobná nepřesnost ve výslovnosti zkratky.

Tak tedy volám po fandomu: Vyveďme, my fanouškové, veřejnost z nevědomosti a omylu právě tím, že sci-fi zpřístupníme, že nebudeme jednat způsobem: Já jsem scifista, kdo je víc? není nad SF apod.

Nebo ...

... nebo že by jistá uzavřenost do sebe /ale tím i hrozba degenerace/ byla neoddelitelnou vlastností našeho žánru?

Michal Vitouš

Kdyby byla Eva Hauserová vynaložila na Miniconu jen zlomek této námahy a pozdržela se do večera, dověděla by se mimo jiné, že postava onoho /cit./: "...zešílevšího vojevůdce, který se radoval, že všechny povraždil ..." projde od začátku hry několika proměnami - od záletného milionáře neúspěšně "balícího" princeznu,

přes zbrojně-průmyslového magnáta až po zmíněného vojevůdce, tedy vrchního velitele ozbrojených sil a posléze generála bez vojska. Pak by snad také pochopila, že admirálův násilně křečovitý monolog v úvodu jednání je záměrem režie.

Podle mne na každého jen trochu vnímavého diváka nemůže nezapůsobit ten ostrý kontrast: Sugestivní hudební a zvukové efekty /jaderný útok/, temné jeviště, osvětlované jen občas fialovými záblesky výbuchů - nemohu si pomoci, ale vyznělo mi to jako pláč umírající planety - a náhle ticho, světlo, na scénu vpadá admirál řvoucí radostí nad vítězstvím, aby v zápětí zjítel, že bylo vítězstvím Pyrrhových.

Myslím, že každého, kdo alespoň částečně chápe realitu dnešního světa, musí při zhlédnutí této trefné satiry zamrazit.

Ne ovšem Evu Hauserovou. Ta se ve svém článku rozhodla vtisknout pořadu nálepku laciného a zmateného show. Přitom si však neuvědomila, že se v tomto případě zachovala jako zlomyslná školačka z 5. B: co nepochopila, pokusila se alespoň znevažít, jak se dalo.

Pavel Schebesta

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

ALE NO TAK, PÁNOVÉ

E KASSADRY!

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Když jsem si přečetla článek Nic pro hrdiny ve zmrtvýchvstale Ariadně, v mé šokované mysli se nejdříve ze všeho vynořilo triumfální konstatování: "Tak vida, tolik jsme se nalouskali článků od Fidry o tom, jak máme diskutovat - konstruktivně! a kritizovat - objektivně! A hle - teď nám to Fidra předvádí. Krásný, krytalský příklad moudrosti, objektivity, snahy o dorozumění!" A směla jsem se pod fousy při představě, jak tu lahůdku předhoduším svým sciifistickým přátelům na nejbližším večítku.

Ale pak jsem si řekla, že to přece jenom je spíše smutné. A skutečně jsem věhale, jestli na to mám reagovat nebo ne, ovšem z důvodů zcela jiných než jaké mi prorocky přisoudil Fidra. Ono totiž diskutovat s někým, kdo je přímo nečupaný pomstychtivou, zlovolnou zvržeností, z jehož každého slova číší touha vás rozsépat a přisoudit vám ty nejhorší vlastnosti... je... prostě házení perel.

No ale dobře. Příště už na článek psaný tímto tónem /a tímto způsobem demagogicky vystavěný/ reagovat nebudu. Tentokrát se budu snažit obrátit pravdy, a to ne pravdy o Fidrovi /očkoli rozbor jeho osobnosti by asi dost vysvětlil/, ale pravdy o článku O hrdínech naposledy a definitivně.

Každému soudnému člověku musí být jasné, že ten článek nelze rozebírat, pítvat ani vůbec vnímat, když se vytrhne z kontextu. Je skutečně tečkou za všemi předcházejícími diskuzemi, nikoli tečkou učiněnou uzurpátorem, který chce mít poslední slovo, ale tečkou uštvaneho člověka, který tím říká: "Už mi s tím dejte lidičky pokoj." Hrdinů už jsem měla plné zuby a Veverka mě nutil, abych v RUR diskutovala s Egonem o hrdínech. Slíboval si od toho show, tak jsem si řekla, že jí bude mít. Ten článek byl určen k naštvání přečtení v klubovně RUR. Abych všechny urazila a už mi dali pokoj. Pochužel Egon onemocněl a článek uchvátil Zdeněk Rampes pro Interkom, libuje si, jak je štvavě napsán. V Inter-

komu se to možné vyjímalo špatně, to připouštím. Ale myslím, že všichni pochopili, oč jde, s výjimkou Fidry. /Nebo tu těžkopádnou neověřenost jen předstírá, protože by se musel vzdát kořisti?/

Co se týče vulgarismů, ty byly zcela funkční: chtěla jsem se zbavit dotírání členů KJV, kteří do mě v jednom kuse hučeli, ať nepíšu takové blbosti /to mi doslova říkal Egon/, že je ekologie přírodně nudí "Vlk" - přitom já jsem do nich vůbec nehučela, že mě nudí Conan, tolerantně jsem je nechávala na pokoji. Vlk psal vždy typu: "Sem s pořádnými hrdiny! Sem s Conanem!", Kejval, když mě viděl, začal skandovat "Co-nan, Co-nan" a dělal na mě opičky jak malej Jarde. Takže proti tomuhle všemu byl ten článek namířený. Aplikovat na něj měřítka seriózní literární teorie je mírně řečeno pošetilé a směšné.

Když už jsem u toho, Neff v Interkomu mě taky vyzývá, abych psala seriózní literární kritiky a ne ty pamflety, co píšu. Jenže já chci psát subjektivně, za sebe, tak ostře, jak to cítím, protože jsem přesvědčená, že takhle to má největší smysl. Pokud se tím někdo chce zabývat, může všechny ty výkřiky podobné mým třeba nějak třdit, abstrahovat, něco z nich vyvozovat. Nikdy, opravdu nikdy bych nikomu nevnucovala svůj názor, ovšem na druhé straně chci mít možnost ho vyslovit. Fidra musí dobře vědět, že nehodlám reformovat celou literární teorii, že nejsem žádný suverénní uzurpátor. Jenže on mi upírá právo vzít si takové slovo jako "hrdina" a použít ho podle potřeby v ryze subjektivním výlevu. Slova "postava" a "hrdina" jsem si nadefinovala tak, aby to odráželo stav mysli členů KJV. O nic víc mi nešlo a čtenáři necítili žádné pohoršení v tom smyslu, že bych podkopávala základy literární teorie nebo exhibovala vlastní negramotnost. Jinak ovšem Fidra. Zapomněl na základní míru sebekritiky, neboť rozpálen bojovností se začal považovat za vyvolence, který smí urážet koho chce ve jménu nějaké svaté víry... ani nevím jaké, protože pravičlům diskuze se přímo vysmívá. Samozřejmě, že je potřeba si vyjasňovat pojmy, jenže k tomu slovník nestačí. Základním pravidlem diskuze je toho druhého vyslechnout a sažit se ho pochopit.

/Musím říct, že s KJV byla domluva o něco lepší, Vlk a Egon se mě snažili pochopit přes moje ženství, což byl nesmysl, ale buďž, no a já jsem se zas snažila pochopit, že tím Conanem si kompenzují nějaké své mindráky, což dejme tomu taky nemuselo být pravda. Ale snažili jsme se./

Teď jsem dospěla k základnímu Fidrovu překroucení, od kterého se pek odvíjejí všechny další nesmysly, které mi podsouvá. Je to ukázka průhledné a primitivní demagogie. Cituje můj výrok: "Kdo požaduje... aby hrdina čelil obtížím a bojoval s překážkami... je retardovaný." Z toho vyvodí, že hrdina podle mě v žádném případě nesmí čelit obtížím a bojovat s překážkami!!! To přece vůbec netvrdím. Tvrdím, že to nikdo nemá a priori předepisovat, požadovat. - Z toho naopak daleko spíš plyne, že odmítám mentování literatury jako takové, čili odmítla bych i požadavek, aby hrdina byl vždycky a zásadně rozerveny, patologický, bezmocný. To ostatně děl docela jasně dokládám požadavkem, aby umění bylo vždy spontánní. Je to jasné jako facta a jen mozek hodně zate-
něný zlou vůlí to nepochopí.

Zbytek "fidrových útoků" jsou už jen další konstrukce budované na tomto falešném základě.

Ans, skutečně jsem velmi zaujatá proti poručnickování, mentorování literatury. To Veverka přišel s "výchoďskem", soudil, že se s Egonom shodneme na tvrzení, že literatura má ukazovat výchoďsko. Na to jsem řekla své rozhodné NE: žádné výchoďsko ukazovat nemusí. /Ne že nesmí, Fidro, ale nemusí. Chápeš ten rozdí? Jestli ne, podívej se do slovníku./ Výchoďsko, čelení obtížím - to je volání Josefa Peterky a spol. po socialistickém

hrdinovi, volání videomaniaků po supermanech, toho už jsem zažila moc a mám toho opravdu po krk! Vzhledem k naší kulturní politice let sedmdesátých a osmdesátých už skutečně nemůžu slyšet věty, že hrdina má bojovat s překážkami a kniha má ukazovat lepší cestu. Na to jsem alergická a štvě mě to přesně tak, jak jsem to napsala. A věřím, že právem. /Kolik špatných knih se vydalo, protože vyhovovaly určitým kritériím, byly ze stavby mládeže nebo se tam hrdina přerodil!/
Fidra také musí dobře vědět /a zase předstírá imbecilitu/, že právě je chci promítat do literatury skutečný život a jeho problémy, zatímco KJV hlásá únik, odpočinkovou četbu /Egonův výrok, že nechce číst o domovníkovi, kterého stejně vidí každý den/.

V době, kdy jsem ten článek - výlev psala, jsem si skutečně nedovedla představit našeho současného literárního hrdinu, který by byl aktivní, bojoval by s překážkami a přitom byl sympatický a pravdivý a bylo to umění. Mezitím jsem si přečetla Třeštíkův román Zdi tvé a musím uznat, že tam takový hrdina je. Ten Hynek. To je, panečku, chlap! /Ten by ovšem nevedl zlomyslné žabomyší polemiky jako někdo - mám-li použít Fidrových metod./

Proti pasivní rezistenci a jízlivému komentování přece proba právě byli v té diskuzi moji odpůrci!!! Konkrétně: moje povídka o Agonii myslím odráží naši realitu, ale neukazuje východiště /to si v té povídce prostě nedovedu představit, zkazilo by ji to/. Stejně je to s Hostinou mutagení. Egonovi se ty povídky nelíbily, protože dopadly špatně, připadaly mu pesimistické, beznadějně. CB nedávno v Interkomu napsala, že chci čtenáře zhnusit a tím varovat. Tak to vidí oni. Kdežto mně ty povídky vůbec nepřipadají pesimistické a beznadějně. Spíš přiměřené. Místy je považují dokonce za humorné. V každém případě jsem v nich vyjádřila svůj pocit z této doby, z její atmosféry, z vlastního života. Věřím, že se najdou čtenáři, které to osloví, protože je v tom, podle mě, tolik pravdy. - Kdežto členové KJV soudí, že tak by se psát nemělo. Tím je naprosto přesně definován ten náš základní rozpor.

Samozřejmě nemám nic proti tomu, když někdo bude spontánně psát o lepší budoucnosti. Jenom příliš nevěřím, že to bude působivé, umělecké. Ale něco úplně jiného je, když někdo spontánně pocítí potřebu předpisovat, omezovat, cenzurovat. Pak ho spontánně pošlu, kam patří!

Vůbec nechápu, jakými duševními pochody Fidra došel k tomu, že neznám Švejka nebo ho neuznávám. /Jasně jsem definovala, že jde o hrdiny knih, které jsem četla v poslední době./ Ve Švejkovi není ani východiště ani ukazování lepší cesty! Švejka psal naštvaný člověk a je to geniální dílo, protože za Haškem v té hospodě nestál žádný mentor, který by mu přednášel o východišti a lepší cestě.

Samozřejmě, že jsem normálně aktivní, Fidrový dětský konstruktér na tom nic nezmění. Jenže Egon, Vlček, KJV a Conanovský svět mi předpisují, že se mám chovat jako slepice nebo jako pňavbná okouzlující žena. Což nedovedu, nechci, neumím, děkuju pěkně. - Čili zase ten rozpor mezi KJV a mnou se dá velmi přesně definovat: oni si představují, že osoba ženského pohlaví musí svůj svět definovat pomocí osob pohlaví mužského, ovšem reciprocně to neplatí. Kdežto já tento jejich postulát cítím jako ne-spravedlivé omezování.

Uf. Takže jsem doufám postavila zase na nohy, co Fidra postavil docela na hlavu. Milý Fidro! Kdyby ses tak věnoval skutečně seriózní a objektivní teorii a kritice! Takový Zpravočej RUR na něco takového dychtivě čeká.

Eva Hauserová

xoxoxoxoxoxoxoxo

KDO CHCE KÁM ...

xoxoxoxoxoxoxoxo

"Jiné vlohy, jiný vkus: jeden druhého netrhá vždycky jen z revnivosti."

Luc de Clapier Vauvenargues

Polemické články bývají zajímavé především tím, že skýtají neobyčejný druh poučení. Lze se v nich přece dočíst mnohé o jejich autorech. Třebas to, že neovládají formální logiku, nebo že zapomněli na některá důležitá přísloví. To bývá obzvlášť pikantní, uvážíme-li, že přísloví jsou vlastně extrakty životních zkušeností.

Příliš se na ně neohlíží ani Eva Hauserová, jak o tom alespoň svědčí její vzrušená odpověď na mé satirické vystoupení "Nic pro hrdiny" /Ariadna 1/89/. Svou polemiku, nazvanou "Ale no tak, pánové z Kassandry", totiž pojala jako neúprosnou obranu proti neomalenému útoku, a tudíž se zdá věrohodné, že se ani nesnažila pochopit smysl mého článku. Kdyby se o to přinejmenším pokusila, muselo by se jí vybavit přísloví - "chytrému napověz, hloupého trkni".

Je to o to kurióznější, že Eva Hauserová ve své vášnivé polemice prohlašuje: "Základním pravidlem diskuze je toho druhého vyslechnout a snažit se ho pochopit." Proč tak neučinila v případě mého článku, zůstává pro mě tajemstvím. Jestliže ale soudí, že jsem ji chtěl bezostyšně potkat, těžko jí mohu takového bludu zbavit, vždyť nejsem psychiatr.

Je však docela možné, že se Evě Hauserové nelíbila břitkost mé nápovery. Potom ovšem nechápu, proč ve svém článku hlásá: "... já chci psát subjektivně, za sebe, tak ostře, jak to cítím, protože jsem přesvědčená, že takhle to má největší smysl." Vždyť je pak nadmíru jasné, že jsem se s ní chtěl porozumět její vlastní řeči, nadto zcela v duchu přísloví - "jak se do lesa volá, tak se z lesa ozývá".

Na první pohled tedy vše nasvědčuje tomu, že se Eva Hauserová mým článkem příliš nezabývala. Je to ovšem pouhé zdání, poněvadž skutečné důkazy chybí. Bez výhrad je však možné vyslovit domněnku, že Eva Hauserová "pro oči nevidí". Jinak by se jí nemohlo stát, aby s klidným svědomím konstatovala: "Teď jsem dospěla k základnímu Fidrovu překroucení, od kterého se pak odvíjejí všechny další nesmysly, které mi podsouvá. Je to ukázka průhledné a primitivní demagogie."

Eva Hauserová totiž o inkriminovaném překroucení píše: "Cituje můj výrok: 'Kdo požaduje ... aby hrdina čelil obtížím a bojoval s překážkami ... je retardovaný.' Z toho vyvodí, že hrdina podle mě v žádném případě nesmí čelit obtížím a bojovat s překážkami!!! To přece vůbec netvrdím."

Kdyby však byla důsledná, ocitovala by i to, co jsem z jejího výroku doopravdy vyvodil, tedy toto: "... lze totiž soudit, že literární dílo nesmí mít absolutně nic společného s autorem a čtenářem, ale musí být čímsi zcela iracionálním, volně se vznášejícím nad jejich hlavami." V této souvislosti není ovšem jasné, komu Eva Hauserová připisuje onu průhlednou a primitivní demagogii.

Uvedené příklady jistě nejsou úplným výčtem přísloví, na něž Eva Hauserová při psaní své polemiky nepamatovala. Snad jí ale přimějí, aby se vrátila k mé satirě "Nic pro hrdiny" a přečetla si ji znovu, tentokrát mnohem pozorněji. Pak možná pochopí, co jsem chtěl svým článkem vyjádřit. V opačném případě jí mohu posloužit ještě jedním příslovím - "komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí".

Jiří Fídra

menším možným počtem slov. Doba květnatých popisů je nenávratně pryč. Dokážete-li něco přesně a výstižně popsat osmi slovy nebo třemi odstavci, volte osm slov. Ale ani o slovo méně. Jiná cesta není.

Využívejte čtenářovy fantazie. Nepište tak, jak to vidíte vy, ale popisujte věci a osoby, jak je vidí čtenář. Nezapomente, že čtenář nemusí vašemu způsobu vidění rozumět. Nevěříte-li mi, zeptejte se pěti lidí, jak vypadá hezká plavovláska se zářícíma očima. Bude te překvapení výsledkem.

Čtenářova reakce po přečtení vašeho popisu by měla být asi taková: "Jako bych to byl já!" nebo "Tohle se mi stalo taky!" či "Tam bych se chtěl jednou podívat!" a podobně.

Čtete mistry světové literatury a učte se od nich. Všimněte si, jakým způsobem popisují osoby, vystihují jednotlivé situace, navádějí atmosféru, vyhrocují konflikty. Autor musí hodně číst, bez toho to nejde. Pracovny spisovatelů jsou plné knih jiných autorů.

K základům techniky psaní patří důkladná znalost problému, o kterém chcete psát. Mnozí začínající autoři sci-fi to podcenují a vědecké fantastice tak škodí. Čtenář je ochoten spolknout ledajakou nadsázku, ale nesnese, když si z něj autor dělá blázný. Nebo když je autor hlupák. Co si asi pomyslíte o sci-fi povídce, v níž vám její původce přesvědčeně tvrdí, že atom vodíku je velký jako vajíčko a Halleyova kometa proto ovlivňuje svou gravitací mechaniku dvou sousedních galaxií? Chcete-li psát vědeckou fantastiku, musíte něco znát. Vzdělanost širokých vrstev obyvatelstva je dnes podstatně vyšší než za dob Josefa Švejka.

Vycházejte ve svých pracích z člověka. Nastavujte zrcadlo jeho vlastním chybám a špatným vlastnostem. Ale věřte v jeho dobro. Jedinci bývají zlí, ale lidstvo ne. Člověk je hybnou silou literatury. Nežijí-li vám vaše postavy, je vaše dílo mrtvé, byť jste vymysleli sebelepší zápletku nebo pointu.

Nevodte své hrdiny za ručičku. Charakterizujte, postavte před ně problém a pusťte je. Ať si s tím problémem poradí sami. Vy jen popisujte, co dělají.

Kamenem úrazu je pro začínající autory dialog. Proto u něho chvíli zůstaneme. Nejprve se podívejme na jeho výhody:

- 1/ Dialog žene děj kupředu. Dobře vedeným dialogem se vám děj řítí kupředu jako rychlík a čtenář nepustí text z ruky. Záleží na vás, jak dobrými jste strojuvůdci.
- 2/ Dialog vám usnadní vysvětlování a popisy nezáživných míst. Odbouráte jím nudné a zívající pasáže.
- 3/ Dialog stupňuje napětí a brousí břit humoru. Ale pamatujte, že nic se nesmí přehánět. Po okamžicích napětí musí přijít čas k odpočinku, čtenář si chce dramatické situace prožít. Vychutnat si je. Nesmíte ho hned vrhnout do další lapálie, nestrávil by ji. V těchto odpočinkových pasážích máte dost místa i času na vysvětlování či popisy, které by vám jinde vadily.

Nyní se podívejme na dialog zblízka. Určitě jste si všimli, že spisovatelé zřídka kdy píší tak, jak lidé mluví. Hovorový jazyk /zejména řeč mládeže/ obsahuje spoustu nicneříkajících příměrů a této vaty je třeba dialog zbavit. Na ověření si nahrajte rozhovor dvou lidí a druhý den si ho přepište na papír. Nejméně dvacet procent slov bude zbytečných.

Stejným způsobem musíte dialog /a nejen dialog! / očistit od přidavných jmen a příslovcí - jsou to slova, která brzdí děj a rozmazávají čtenářovu vizi. Přídavná jména a příslovce používáme jen tehdy, dokážeme-li je zdůvodnit.

Zapamatujte si, že na slovese "říci" není nic špatného. Všechna jiná substantiva používáme pouze v oprávněných případech. Uvě-

domte si, že lidé, když mluví, tak něco říkají, nikoli štěkají, kňučí, krákorají, vyjí, syčí a ja nevím co ještě. Jakým způsobem to "něco" říkají, to je záležitost atmosféry a situace. Autor má dost výrazových prostředků, jak to vystihnout. Účelným použitím slovesa "říci" dokážete řídit rychlost dialogu a můžete účinněji nechat vyznít emotivní stránku děje. Totéž platí o ekvivalentních slovesech "zeptat se" a "odpovědět".

Dalším důležitým prvkem dialogu je zásada "atmosféra nejdřív, přímá řeč potom". Porovnejte si rozdíl na třech příkladech, kdy si chlapec dodává odvalu, aby pozval dívku na schůzku:

- a/ Jirka na ni kradmo pohlédl a s rukama v kapsách odkopl z cesty kamínek. "Hanko," řekl. "Pojď se mnou večer do kina."
- b/ Jirka na ni kradmo pohlédl a s rukama v kapsách odkopl z cesty kamínek. "Hanko, pojď se mnou večer do kina."
- c/ "Hanko," pohlédl na ni Jirka kradmo a s rukama v kapsách odkopl z cesty kamínek. "Pojď se mnou večer do kina."

Cítíte ten rozdíl? V prvním případě Jirka váhá, bojí se, že ho ta dívka odmítne. V druhém je rozhodnější, i když z krátké ukázky nepoznáme, jestli vsadil všechno na jednu kartu nebo je opravdu energičtější. Třetí příklad je emotivně nejslabší. Mnoho začínajících autorů se dopouští chyby, že napřed vedou přímou řeč a teprve potom dokreslují atmosféru. Tento obrácený postup si mohou dovolit autoři, kteří vědí, co dělají.

Chcete-li vyjádřit, že někdo mluví nářečím nebo že je cizinec, použijte nespisovné výrazy jen v úvodu dialogu. Opakované hovorové a slangové výrazy čtenáře ruší a rozptylují ho. Vracejte se k nim jen tehdy, když potřebujete nechat vyznít např. humor, jinak ne. Můžete si být jisti, že čtenář bude z vašeho textu slyšet Hanáka i přesto, že píšete spisovnou češtinou.

Kolem dialogu je samozřejmě víc problémů, ale ty už nepatří do naší mateřské školy. Narazíte na ně brzy, jen co se s aktovkou na zadech vypravíte do první třídy. Závěrem si proto zapamatujte poslední zásadu: Když dialog nežene děj dopředu, nepopisuje, nevysvětluje ani nenavádí atmosféru, je zbytečný. Proto ho vypustíme.

"Dobře, tati," řekla mi dospívající dcera, když jsem jí dal tuto kapitolu přečíst, protože sama se pokouší psát. "Je v tom hrozně moc zajímavých věcí, ale mě teď trápí něco docela jiného." Vzpomněl jsem si na své začátky. "Chápu," přikývl jsem. "Hned se k tomu dostaneme". A podal jsem jí další stránky.

IV. PROKLETÝ ZAČÁTEK A JINÉ ZÁLUDNOSTI

"Nikdy nevím, jak mám začít," postěžoval si mi jednou přítel. "Na procházce si promyslím povídku tak, že v ní vidím každý detail. Spěchám domů, abych ji napsal, jsem přesvědčen, že se mi sama vysype z pera. Uvařím si kafe, posadím se zastůl, - a bác! V hlavě mám nejednou prázdnou. Nejsem schopen vyprodukovat jedinou větu. Jako by se ve mně něco zaklokovalo!"

To je výstižný popis stavu, kterému se někdy říká autorský blok. Začátek každé nové práce je těžký, ze zkušenosti vím, že první strana mě stojí víc námahy než deset následujících. Přidá-li se k tomu autorský blok, jste v maléru.

Ale každý malér se dá řešit. Autorský blok nejsnáze překonáte tím, že začnete psát. Začnete popisem hrdiny, atmosféry nebo situace a běžte rovnou k věci. Jde to ztuha, ale blok za chvíli povolí. Povídka se vám sama vysype z pera.

Pokud jste zvolili správný začátek.

Je jich milión špatných, tisíc průměrných a jen jeden nejlepší. Vždycky si představte rozeklané nepravidelné těleso, v jehož středu je problém vaší povídky. Když najdete bod, z něhož je to do středu nejbližší, máte vyhráno. Sedmistránkovou povídku napíšete za dvě odpoledne.

Když se vám to podaří, budete nadšeni. Ale neposílejte povídku do redakce. Protože to ještě není povídka, ale její první verze. Rozmazaná myšlenka toho, co jste chtěli vyjádřit. Strčte povídku do šuplíku a až vám vychladne hlava, přečtete si svůj výtvar zнова. Uvidíte, kolik jste v ní udělali chyb, kolika nejasností jste se dopustili. A celou povídku přepište.

Přepisování je jednou z nejdůležitějších fází autorské práce. Hned od začátku se smířte s tím, že každou povídku přepíšete nejméně pětkrát. Teprve potom ji dostanete do podoby, ve které ji bude možno otisknout. Spisovatel je zkrátka spíše přepisovatel.

Jak jsme si už řekli, to všechno platí za předpokladu, že jste si zvolili správný začátek. Zatím nevíte, že na vás čekají různé svody a lákadla, která vás svedou na falešnou stezku. Nevíte, jak dál.

V tom případě se podívejte na své postavy. Troufám si tvrdit, že vám nežijí. Vraťte se na začátek a rozpovídejte svého hrdinu. Nebo ho uveďte do akce. Důležití jsou lidé, ne vaše zápletky. Ta přijde na řadu až potom.

Říkáte, že postavy vám žijí. A že máte napsáno několik stran a nějak se vám to celé nezdá. Jako by tomu chyběla štáva. Potom se na svůj příběh díváte ze špatného úhlu. Vzpomínáte si na Jirku, jak zval Hanku do kina? Představte si jejich setkání a popište, jak je viděl Jirka. Na dalším archu papíru udělejte totéž, ale hrdinkou bude Hanka. A potom nechte o jejich setkání vyprávět třeba klevetivou domovnicí Novakovou. Bude to pořád jeden a týž příběh, ale po každé úplně jiný!

Před časem jsem četl rukopis povídky o hravé holčičce, která musela do studené zrobotizované školy. Byla napsána z nadhledu, jako by příběh vyprávěl nezúčastněný pozorovatel. Byla to nuda. Potom autor povídku přepracoval a podal svůj příběh očima oné holčičky. Rázem byl z jeho díla malý klenot.

Váháte-li nad tím, zda psát v první nebo třetí osobě, zvažte jejich pro a proti. "ICH-FORMA", jak se psaní v první osobě říká, je zdánlivě snazší. Má však řadu omezení, která autorovi svazují ruce a nedovolují mu rozvinout příběh v plné šíři. Často potřebujete silnější nosnou myšlenku. I čtenářova fantazie bývá postižena, chápe dílo jako vyprávění a hůře se do něho vžívá. Což ovšem znamená, že by v ich-formě nebyla napsána dobrá a kvalitní díla.

Ať už se rozhodnete pro jakoukoli formu - a nejraději se naučte používat všech - mějte na paměti, že v povídkách musíte čtenáře zaujmout prvním odstavcem. Jinak se vám může stát, že vaši práci nebude číst. A to přece nechcete.

"Nechci," řekla dcera, když mi vrátila tuto kapitolu, "budu psát tak, aby mě lidé četli." Potom se zamračila. "Ale o čem mám vlastně psát? Nemám žádný nápad."

"S nápady je to jednoduché," odpověděl jsem. "Musíš věřit svému mozku. Čím více budeš psát, tím větším počtem nápadů tě zahrne."

Neověřivě zakroutila hlavou a odešla do svého pokojíku.

Za čtrnáct dní mi přinesla ukázat jednu povídku, o týden později druhou. Byly docela obstojné.

"Komu je mám poslat?" zeptala se.

Zatím ještě nikam. Napřed musíte mít rukopis. Rukopis je text literární práce, který je napsán předepsaným způsobem. V československé normě stojí, že na jedné straně rukopisu je třicet řádků psaných obřádek a v každém řádku je šedesát úhozů. Mezera na pravém okraji papíru nemá být větší než deset milimetrů, první řádek v odstavci je zleva o pět úhozů kratší. Své jméno, adresu a rodné číslo uvádíte buď na titulní straně nahoře vpravo nad názvem práce nebo až na konci.

Věnujte pozornost úpravě a vzhledu své práce. Jak jsem již řekl, redaktoři pracují pod neustálým tlakem času. Mají-li před sebou dva rukopisy, vždycky vezmou nejdříve ten úhlednější. Vy si v restauraci také nejraději dáváte jídlo, které vypadá nejlákavěji. Ze špinavého talíře si nepochutnáte.

Máte tedy rukopis, čistý a úhledný. A jste přesvědčeni, že vaše práce má naději na úspěch. Teď zvažujete otázku, komu ji nabídnout.

Základním kritériem je námět a rozsah. Je absolutně nesmyslné posílat desetistránkovou povídku časopisu, který otiskuje maximálně sedm stránek.

Rozsah prací, které ten či onen časopis může publikovat, si dokážete snadno spočítat sami. Pokud jste četli první odstavec této kapitoly pozorně.

Obdobně je to s námětem. Můžete si být jisti, že sebehezčí povídkou o intimním vztahu dvou dospělých lidí neuspějete v Měsíčníku nebo v Hospodářských novinách. Zrovna tak vám Vlasta se vši pravděpodobností neotiskne ryze technickou sci-fi. Soudný autor zkratka ví, jaký námět může do kterého časopisu nabídnout. Povídky o koze nepatří do časopisů o voze.

S rukopisem povídky pošlete redakci i krátký průvodní dopis, ve kterém uvedte základní informace o sobě, o svém povolání a o svých literárních úspěších. A nestyďte se, když žádné nemáte. Jestliže projdete mateřskou školou pro začínající autory na jedničku, úspěchy se dostaví.

Naše společnost se o mladé a začínající autory stará.

Věnuje jim péči a poskytuje a poskytuje jim široké možnosti jak publikační, tak k dalšímu vzdělávání. Ale nesmíte čekat, že se vám hned všichni začnou klanět, když vám vyjde první povídka. Nejdříve musíte dokázat, že umíte psát a že si označení začínající autor zasloužíte. A že umíte pracovat. To nějakou dobu trvá. Potom pochopíte, že autor se ze svého díla těší třikrát. Poprvé, když ho tvoří. Podruhé, když mu vyjde. A potřetí, když za ně dostane honorář. Ale ten už pro něj dávno není důležitý.

Rozhodující je radost z tvůrčí práce. V tom je největší kouzlo psaní.

K o n e c

/srpen 1985/

XOXOXOXOXOX

P O V Í D K A

XOXOXOXOXOX

S K O K

=====

Pavel Hurych

Jan vstal brzo. Nemohl už spát. Jako černá mūra ho po celou noc tížil dnešní skok. Ze zvyku pohlédl na jídelní lístek, ale nic si neobjednal. Neměl na snídani ani pomyslení. Žaludek mu svíral nepříjemný pocit a hrdlo měl stažené. Snažil se to nějak vysvětlit, aby si nemusel přiznat, že je to strach. Ale byl to strach. Strach ze skoku.

Když si rovnal věci do tašky, ruce se mu chvěly. Důležitost skoku ho znervózovala. Vždyť to byl jeden ze základních cviků a kdo ho nezvládl, nemohl ve studiu pokračovat.

Celý roztřesený se posadil do křesla. Odpočíval, nabíral odvahy. Pak rázně zaplašil všechny chmurné myšlenky a vyrazil.

Ani nevěděl, jak se dostal na odrazovou plošinu. Když začal opět vnímat okolí, stál vedle profesora, který mu dával poslední rady. Při pohledu do temnoty před sebou se mu zatočila hlava a musel se zachytit zábradlí. Dostal nepřekonatelnou chuť sebrat se a odejít. Vzdát to.

Pak spatřil zástup spolužáků. Ne, nesmí dát svůj strach najevo. Ten výsměch by nepřežil. Musí ho překonat, tak jako oni.

Odhodlaně se proto přikrčil, zavřel oči a odrazil se. V tom okamžiku ho strach opustil a napětí v celém těle povolilo. Skok černou dírou nebyla žádná legrace a on se musel plně soustředit.

XOXOXOXOXOX

P O E S I E

XOXOXOXOXOX

H L E D Á N Í Z T R A C E N É P E V N I N Y

=====

Viktor Stárský

Připomenout svět a vylovit
ho ze dna

třeba z Atlantiku
vždyť Atlantida nebyla
jen jedna.

Biliony hvězdných loupežníků
drancují pevniny našich mozků
a řízkují je do skleníků.

A náš rozum se potápí
a čas teče prostorem
/jen minulost nás netrápí/

Připomenout si pevninu
a vylovit ji ze dna.

programem, který byl do něj vložen. Začal jednat sám, začal zkoumat své okolí, začal přijímat informace, zpracovávat je a vyvozovat z nich závěry. Začal prostě zcela lidsky myslet.

Následující děj se pak již příliš neliší od podobných filmů, které jsme měli možnost v poslední době vidět /E.T.-mimozemšťan, Starman/. Robot opustí továrnu, kde byl vyroben a následuje honička za použití všech dostupných prostředků. Chytit Číslo 5 by nebyl problém. Nechová se nepřátelsky, nemá v úmyslu lidem ubližovat a nijak se před nimi neskrývá. Až do té doby, než se dozví, že má být rozebrán a na základě svých zkušeností a informací si odvodí, že rozebrání pro něj znamená smrt. A protože se smrti bojí, začne před svými pronásledovateli skutečně unikat, v čemž mu pomáhá i mladá žena, se kterou se mezitím seznámil, a později i jeho konstruktér, když se přesvědčí o jeho skutečné inteligenci. Podobnost s dějem filmu Starman je v tomto případě skutečně mimořádná. Rozdíl je pochopitelně konec, protože Číslo 5 nemá kam uletět a musí být tedy dopaden. Ale právě tento závěr je řešen velmi zajímavě, na rozdíl od hlavní dějové linie, kde nás nic výrazně nepřekvapí.

Číslo 5 žije je ovšem především komedie, která má diváky pobavit a to se jí také daří. Do normálního života se totiž robot dostává nevybaven potřebnými informacemi, které všechny musí pracně získávat. Jednak z knih a televize a pak na základě vlastních zkušeností a omylů, které vedou k četným humorným a komickým situacím. Tvůrcům se tu nabízel možnost důrazně prozkoumat vliv amerického života a společnosti na vývoj jedince, neboť celý proces vzniku inteligence Čísla 5 probíhal velmi rychle a během několika dní prošel od chápání jednotlivých slov a pojmů až k ovládnutí složité techniky. Tuto možnost však autoři nevyužili a omezili se pouze na ironický a satirický pohled na americkou televizní kulturu a její vliv na vývoj Čísla 5, což se jí celkem trefně podařilo.

Výraznou složkou filmu je ovšem také kromě humoru jeho napínavý děj. Číslo 5 je takový malý superman, který si díky svému vojenskému vybavení a své inteligenci dokáže poradit v mnoha složitých situacích a jak roste jeho inteligence, může nakonec chránit i své původní ochránce, kteří se díky němu pochopitelně dostali do konfliktu se svými zaměstnavateli i společností.

Největším kladem filmu je ovšem něco úplně jiného. Vnímavého diváka musí totiž napadnout nutně řada otázek. Divák se směje, divák Číslu 5 fandí, divák se baví. Není to však veselý a bezstarostný smích. V hloubi jeho duše hlodá nejistota a pochyby. Co kdyby se to skutečně stalo? Co pak? Ve filmu se to krásně fandí robotovi, který je skutečně inteligentní a sám myslí, který musí o svou existenci bojovat s celým světem. Ale ve skutečnosti? Co bychom udělali pak? Uznali bychom ho jako rovnocenného partnera člověka? Přes všechny sympatie k Číslu 5 se nám to moc nezdá. Je to přece jenom stroj! Ale je inteligentní, uvědomuje si svou existenci, bojí se smrti! Ale přece jenom, není to člověk, vypadá úplně jinak. Na druhé straně se ale umí smát, má smysl pro humor. Co bychom tedy udělali?

U všech předchozích filmů, jako byly E.T.-mimozemšťan nebo Starman, to bylo jednoduché. Byly to živé inteligentní bytosti, byť se od nás podstatně lišily. Divák jim musel fandit, bylo naprosto zřejmé, na té straně je pravda, divák se s nimi mohl ztotožnit. Ale s Číslem 5 se ztotožnit nemůže, na první pohled je vidět, že je to stroj. Ale přesto Číslu 5 fandí, protože je sám, protože se bojí, protože chová jako člověk. A přitom má divák pocit, že dělá něco, co by dělat neměl. Že být na straně stroje proti lidem není správné, i když jsou ti lidé vykreslení hodně zlí. A tak se divák směje a přitom v něm hlodají pochyby a otázka. Co bychom udělali, kdyby se to skutečně stalo?

Odpověď nám film už poskytnout nemůže. Tu budeme muset najít sami. Ale jak se zdá podle stále se zrychlujícího tempa rozvoje elektroniky, nemusí to trvat příliš dlouho a může se stát, že budeme tento problém skutečně řešit. Aspon za současného stavu naší vědy a techniky se zda být podstatně blíže a mnohem komplikovanější, než případné setkání s mimozemskými civilizacemi. A právě v tom je největší přínos tohoto filmu, že nám ukázal, že tyto problémy nemusí být zase tak vzdálené, jak bychom se mohli domnívat. Neboť Číslo 5, tak jak nám ho film ukazuje, si dovedeme už nyní živě představit a jeho vzhled nemůže člověka, zvyklého na moderní techniku /byť i jen v Československu/, nijak překvapit. Vypadá prostě přesně tak, jak si ho dovedeme představit už dnes, za použití současné techniky. A o to důrazněji nám z filmového plátna klade Číslo 5 tu provokující otázku: Co byste udělali, kdyby se to skutečně stalo?

Pavel Hurych

ON A ONA VE FANTASTICKÉ LITERATUŘE =====

/zamyšlení/

Snad mi čtenáři odpustí trochu širší začátek. Zvolené téma je totiž hybnou silou větší části literatury, nejen fantastické. Uvažme, co by byla bible bez Maří Magdaleny a jejího podivně mystického vztahu ke Kristovi? Už proto je třeba začít pohledem na kořeny a obsah současné fantastické tvorby. Kořeny z formálního pohledu jsou všeobecně známy, není třeba se jimi na tomto místě zabývat. Při zamyšlení nad obsahem, ať už se jedná o fantastiku upadkovou, špičkovou či něco mezi tím, dojdeme k závěru, že se jedná o pozdní, někdy nezbedné, avšak zdárné, vydařené a stále se vyvíjející dítko symbolismu. Naši teoretikové se snaží vytvořit určité škatulky a na ně nálepky, což je jistě chvályhodné. V poněkud staromódním symbolismu pak nalézáme jednotlivé prvky těchto škatulek, ať už jde o klasickou SF, Novou vlnu /zde dokonce velmi výrazně/, kyberpunk, fantasy a co ještě kdo vymyslel a vymyslí.

Mám na mysli onu odrůdu symbolismu, která využívá objevů Freuda a jeho následovníků o mechanismu vzniku neuróz a vůbec o funkci našeho mozku. Využívá zejména toho, že lidské podvědomí - freudovské "id" - pracuje velmi často se symboly. Podle Freuda - zjednodušeně řečeno - slouží tento mechanismus k přetvoření přání nebo popudů, nebo i základních pudů, za které se "díky" společnosti, ve které žijeme, stydíme, nebo se jich bojíme nebo jsou nám z jiných příčin nepříjemné. Symbolika snů o sloupech či chodbách je dostatečně známá. Obecně vzato se jedná o podivuhodný mechanismus čisté abstrakce odehrávající se přímo v hlavě.

Už Freud při svém původně roztomile empirickém léčení neuróz zjistil a jeho pokračovatelé - současní psychoterapeuti - jen potvrzují, že vytáhnout z hlubin podvědomí různá potlačená přání, strachy a touhy a na světlo denního jim dát pořádně na frak, je duševnímu zdraví neobyčejně prospěšné. Některé záležitosti ukryté hluboko v podvědomí mají totiž sklon k jakémusi duševnímu hnisání.

Odvolávám se na Freuda, což asi v části čtenářstva vzbudí určité pikantní šimrání. Neboť sám Freud, ačkoliv, pokud vím, mu to osobně dost vadilo, se stal symbolem mírně zvrhlého sexu. V souvislostech jeho doby je to svým způsobem pochopitelné, tehdy se potlačovaly pod vlivem společenským a hlavně náboženským /už sám pojem hříchu hrál tehdy v mechanismu vzniku poruch značnou roli/ zejména popudů v oblasti sexu. Kdyby se papá Freud probudil a roz-

hlédl se po světě, ve kterém se běžně pohybujeme, určitě by řekl, že si potřebujeme vypěstovat nějaké zábrany a alespon občas něco potlačit.

V našem vědomí i podvědomí dnes řádí jiná a horší strašidla.

Tahle strašidla jsou předmětem určitého proudu pronikajícího i do fantastiky, který nemám ráda a kterému pejorativně říkám "srovnávací dušezpyt". Z těchto dvou hledisek se pak leckterá fantastika jeví jako mile starosvětská. Srovnávací dušezpyt se nekoná. Naproti tomu, co jiného jsou všechny námi milované historie o objevování cizích planet, kde hlavní objevy se konají pokud možno v podzemí, v jeskyních nebo chodbách, než hlubokou symbolikou touhy po návratu do prenatálního stavu, do matčina břicha a současně i symbolem strachu z tajemných dějů odehrávajících se v ženě? Žena, stejně jako cizí planeta je něčím, co současně láká i děsí. Ženský charakter většiny vesmírných objektů je nepochybný, názorně takhle symbolika vyčuhuje třeba z Clarkova Setkání s Rámou. A to bez ohledu na to, že tam ženy v tradiční ženské literární roli mčlenky, matky, manželky nebo ježibaby vlastně nevystupují. V tomto typu literatury je tedy "on" kosmonaut a "ona" kosmický objekt. Nepřipomíná to matriarchální kultu starověku?

Mnoha dnes potlačovaným touhám nahrává fantastika rozkošným, a dá se říci chvályhodným způsobem. Jsem odchovancem klubu, který se poměrně podrobně zabývá fantasy, Klubu Julia Verna. Dřív, než jsem se stala členem, zažila jsem přednášku Ondřeje Neffa o fantasy, kdy vyprávěl, /nepamatuji si už přesnou formulaci/ že v tomto typu literatury je žena jen věcí k použití, že se s ní jen "jako to". Můj dojem je jiný. Zejména v našich oblíbených stories o Conanovi je žena předmětem dobývání, ochrany, krkem, který hýbá hlavou, dokonce někdy přímo Conanovu hlavou. Ba co víc, občas ho vytáhne z bytelného průšvihu /Nergalova paže, vyjde v Poutníku/. Co víc si přát! Projevuje se zde dnes potlačovaná touha žen po ochraně, obdivu, po princí, který ji najde zas a pokud možno přijede na bílém koni. Není-li tomu tak, asi jsem totálně časoprostorově dezorientována.

Což ostatně nevylučuji. Teď si dovolím odbočit. Nedávno jsem se po dlouhé době zúčastnila kávové pracovního dýchánku. Zlehka jsem pohovořila o svém životě. Recenze, uvahy, vlastní tvorba, příprava na SF ples. Jedna velmi krásná a životem profackovaná kolegyně pravila: Holka, s tebou se nedá mluvit. Ty jsi jinde. Obávám se, že měla pravdu, ale v tom jejím "jinde" mi není právě nejhůř.

Ale zpět k tématu. Nejen ve fantasy jsou ženy ochraňovány a zachraňovány, je to nosné téma celé dobrodružné literatury, v jejím rámci i dobrodružné SF. Nicméně SF je doménou hrjící si fantasie a ráda obrací věci naruby. A tak si občas zmužilá děva připne paprskomet či telepatický generátor a vypraví se zachraňovat mužského, který je její nebo by případně mohl být. Falokrati tvrdí, že to je na tom právě to fantastické, zatímco feministky, jako třeba já, prohlašují, že se jedná o prvek současný, realistický až naturalistický, neb se trpce shoduje s jejich životní zkušeností.

Z těchto náhledů pak vyplývá další potlačované přání v oblasti interakcí mezi pohlavími. Podotýkám, že interakcí nemíním eufemismus pro "jako to", ale vzájemné rozhovory, pohledy, ocenování a poznávání, spolupráci při využití rozdílnosti mužské a ženské role i odchýlného vnímání světa a koneckonců i "jako to". Ruku na srdce, kdo z nás si někdy nepřál, aby to zatracené opačné pohlaví zmizelo ze světa? Tohle přání je ventilováno ve vizích světů čistě mužských nebo čistě ženských, opačné pohlaví se zachovává jako relikv nebo je jaksepatří utlačováno. V průběhu psaní však obvykle autorovi nebo autorce vychladne hlava, dopal na opačné pohlaví přejde - zřejmě je něco na tom, že práce šlechtí - a věci se lite-

rárně uvedou do normálu. Při čtení se uklidní i čtenář a závěr přijme s povděkem.

Potlačovaný děs či roztrpčení nad ženami je prvotním hybatelem příběhů, kde vystupuje žena vamp. Mužský protipól by se dal hledat v bezohledných sadistech či utlačovateli, ale jen v tom případě, že neslouží jako záminka pro zachraňování nevinné nebo jen částečně vinné děvy. Žena vamp je extrapolací strachu části mužů ze ženy i - to hlavně - ze sebe samotných. Do extrému je tento typ vypracován v jedné u nás prakticky neznámé Farmerově knížce, která má prý značně pornografické prvky. Rádí v ní mimozemšťani, zejména jedna bujará dívka, ve formě čisté energie a jsou schopni se zhmotnit jen orgasmem. Představa energie v orgasmu je tak dokonalou freudovskou snahou o potlačení nebo spíš převedení těchto záležitostí na jinou platformu, že není třeba to dále rozvádět.

Příběhy, kde hraje žena vamp, mám moc ráda, poskytují mi pocit, že ti chlapi konečně dostávají, co si zaslouží. Zato nemám příliš ráda, když se v SF drží vztahy mezi pohlavími na čistě pracovní bázi, a těchto příběhů je hodně. V tom případě se totiž žena jeví jako muž, jen náhodou vybavený ženskými pohlavními znaky. Tyhle příběhy totiž připomínají situaci na mnoha pracovištích a v leckterých rodinách tak, že to zavání popisným realismem v SF kulise. Dokonce i situace, kdy na pracovišti vznikne sexuální napětí a spolupracovníci se dohodnou, že si to odreagují, prosakuje do fantastiky ze života. Navíc z kreativního hlediska je to motiv chudobný. Co se s ním dá udělat, než popsat, jak si to odreagovali a pokračovali dál ve své práci kosmonautů, výzkumníků nebo třeba dislokátorů.

Přítele Vlka neskutečně rozčilují příběhy, kdy starší dáma, pokud možno nad hrobem, naváže vztah s mladým hochem. Pokládá to za příznak klimakterických či postklimakterických hnutí, touhy po mladém masu nebo jak to vlastně napsal. Pochopitelně, něco na tom je, ale značnou roli zde hraje sklon veškeré fantastické literatury k obracení věcí naruby. Neboť křepký důchodce milující mladou dívku nás nijak zvláště nerozčílí, nad příběhem Goetha a Ulriky roníme slzy, zatímco opak, křepká důchodkyně a študák, je společností zavrhován. Co by tomu řekla Ninon de Lenclos blahé paměti! Je totiž známo, že pokud jde o touhy a pudy, fungují obě pohlaví přibližně stejně, liší se jen v projevech.

Jako výraz této společenské zábrany se do příběhu namíchají jinoplanetníci. Buď dojde k uhlazení hran - mezi emzáky je to jinak - nebo se věc zkomplikuje vztahy meziplanetárními. A když ještě vznikne nejasnost, které pohlaví je vlastně které, máme o zábavu postaráno. Přitom si společenský únosným způsobem odreaguje me klasický oidipovský komplex, případně i v lhoubi podvědomí zasuté homosexuální sklony. Ve fraudově době to bývaly jedny z nejčastějších neurotizujících prvků.

Časté jsou spekulace kolem dokonalejších mužů a žen budoucnosti a tudíž i dokonalejších vzájemných vztahů. Spekulací je plno a obvykle na nás působí poněkud nepřirozeně, ale přesto jsou čteny a úspěšně. Odpovídají totiž postupům modernější self-psychologie, využívaným rovněž v moderní psychoterapii. Pacient je veden k self-projekci, k projekci sebe sama do někoho lepšího, dokonalejšího, popřípadě je nenápadně veden od nevhodného self-objektu k vhodnějšímu. Vtypu literárně zpracovávaných vztahů, o kterém je řeč, je vlastně vytvářen kolektivní super-self-objekt, bohužel reálně nepoužitelný. Neboť zhusta jsou zde muži i ženy stále jen krásní a mladí, starost o domácnost prostě není a nemoci také ne. Pro současnou ženu je to ta pravá sci-fi, i pro muže je to fantasie.

V této souvislosti mě napadá jakási pikanterie na závěr. Jeden z koryfejí fandomu mě nedavno nazval největší českou feministkou. Nesmírně mě tím potěšil a zdůraznuji, že to pokládám za po-

klonu i bez toho přívlastku "největší". Ale okamžitě mi vytanula na mysl klasická feministka let dvacátých, tak zvaná modrá punčocha. Vedle ní jsem si představila feministku soudobou, oblečenou v sametu či voláncích, neustále si hrající s účesy a líčidly, střídající barvy vlasů a nesporně ženskou. To by mužatky - feministky nebo i muži dvacátých let zírali. Címž chci, už docela na závěr, říci, že občas neumíme, bez ohledu na pohlaví, dostatečně ocenit fantastiku, kterou prožíváme.

A úplně na konec: vůbec si nejsem jista, jestli jsem si dávnou školní látku o symbolismu neuzpůsobila k obrazu, jaká se mi právě hodil do krámu. Pokud ano, považujte to za projev typické demagogie vaší

mme de fan C.B.

xoxoxoxoxoxoxoxox

A F O R I S M Y

xoxoxoxoxoxoxoxox

Jiří Fídra

- = Ukaž mi svá tykadla, a já ti povím, co jsi zač.
- = Kam kráčíš, mutante?
- = Pane, pojďte si hrát - do mého vesmíru.
- = Perpetuum mobile třetího druhu - lidská hloupost.
- = Mimoszemšťan mimozemšťanovi člověkem.
- = Nadějná utopie - jednotu slov a činů.
- = Zamítnutí patentového úřadu: Nač bude lidstvu generátor zdravého rozumu?
- = Diktatura - hloupost, která mává velkým klackem, aby se tolik nebála.
- = Nesmysl - bývá na něm založen řád světa.
- = Filosof - druh člověka, aspirující na zápis do Červené knihy.

OBRAZ PRVNÍ - DVAKRÁT VĚC MAKROPULOS

=====

Vědeckofantastická tvorba na jevištích našich divadel není příliš častým jevem. Můžeme směle říci, že spíše výjimkou, když se někde objeví hra z oblasti tohoto žánru. Nepochybně je to způsobeno tím, že se žádný dramatik u nás /a pravděpodobně ani ve světě/ nevěnuje pravidelně psaní vědeckofantastických děl. Čas od času se, pravda, objeví hra, kde se můžeme setkat s vědeckofantastickým nebo fantastickým motivem, ale ten tu většinou stojí na okraji autorova zájmu a slouží pouze jako doplnění a zpestření děje, nebo pro zvýraznění autorových myšlenek, a není nijak mimořádně rozvíjen. A tak se dramaturgie našich divadel mohou v oblasti sci-fi opírat převážně o již klasická díla Karla Čapka, který je v tomto žánru zatím jediným a nedostižným vzorem pro všechny své případné následovníky.

A právě jeho hru Věc Makropulos uvádějí v současné době dva naše přední soubory. Národní divadlo ji hraje na Nové scéně v režii zasloužilého umělce Václava Hudečka a Východočeské divadlo v Pardubicích si pozvalo ke spolupráci režiséra Oto Ševčíka. Každá z těchto inscenací je trochu jiná a pro někoho bude možná překvapením, že nastudování Východočeského divadla má prakticky po všech stránkách vyšší úroveň než ztvárnění na Nové scéně. Pro toho, kdo se o naši divadelní tvorbu zajímá blíže, to však už tolik překvapivé není. Pardubická scéna je všeobecně známá svou kvalitou, což v poslední době dokázala nejedním oceněním. Připomenme například druhé místo na Divadelním festivalu Aktualit 1987 s Dietlovou Nehodou a o rok později vítězství s Romeem a Julií, nebo první místo na festivalu Divadlo dneška v Ostravě 1988 s Přeletem nad hnízdem kukačky podle dramatizace Dale Wassermana. Věc Makropulos je pak logickým pokračováním této vysoké úrovně a názornou ukázkou, že se Východočeské divadlo může směle měřit s našimi nejlepšími soubory a v mnohých případech je i předčí.

V této souvislosti si neodpustím drobný návrat do nepříliš vzdálené minulosti. Již před několika lety totiž potěšilo pardubické divadlo příznivce sci-fi /ale nejen je/ neméně vynikajícím nastudováním Čapkovy dramatu R.U.R., v kterém ukázalo, že i po šedesáti letech zůstává tato hra naprosto současnou a nepůsobí nijak archaicky, jak by se mohl někdo domnívat, ani v dnešním, technicky mnohem rozvinutějším světě. Ba právě naopak, její poselství teprve nyní nabývá na účinnosti. A právě proto je škoda, že tuto hru neshlédli účastníci Parconu, který v té době ještě v Pardubicích probíhal. Nevím, jestli to nikoho nenapadlo, nebo tomu bránily jiné závažné překážky, ale rozhodně si myslím, že by to bylo příjemným zpestřením přece jen trochu stereotypního programu, a pro mnohé i příjemným překvapením.

Ovšem není vše ztraceno. Nyní tu máme Věc Makropulos /a jistě někde hrají i další sci-fi hry/, a tak by snad stálo za to, pokusit se zajistit pro některý z příštích Parconů vhodné divadelní představení a seznámit tak širší obec příznivců sci-fi s touto oblastí vědeckofantastické tvorby, která zatím stojí přece jen trochu stranou jejich zájmu. Nepochybně také proto, že ne každý má příležitost navštívit alespoň některé z těch mála sci-fi představení, která je u nás možné shlédnout. Činnost divadel je omezena na značně úzký okruh svého působení a ani četné zájezdy

nemohou pokrýt zájem diváků, nehledě k problémům se sháněním vsupenek. A proto si myslím, že by mohl být Parcon jednou z nejlepších příležitostí, jak tyto problémy a nedostatky alespoň trochu zmírnit. Věřím, že by to nejeeden účastník tohoto setkání přijal s radostí a potěšením. Co tomu říkáte, budoucí pořadatelé?

Nyní se ale už vraťme zpět k Věci Makropulos. V čem je tedy rozdíl v obou nastudováních? Zatímco pardubické představení vychází důsledně z Čapkovy předlohy, na Nové scéně sáhli k některým úpravám, které jsou podle mého názoru více než sporné. Přesunuli totiž děj některých událostí do jiného prostředí, což ovšem znamená, že se musí scéna mnohem častěji měnit a narušuje to celistvost představení. Děj má pak malý spád a chybí mu ona dynamičnost, která tak zaujme diváka v Pardubicích. A navíc jsou tyto změny v mnoha případech nelogické, nezapadají do stavby díla a působí rušivě. To se netýká jen změn v prostředích, ale i narušení časových souvislostí a posunutí přestávky. Zkrátka tyto změny podle mne porušily sevřenost díla, které pak na diváka působí příliš rozvláčně - divák není plně zaujat dějem a má nadbytek času zabývat se vlastními myšlenkami. Snad to měl být pokus o jakýsi novější, modernější přístup k této látce, ale jak ukazuje výsledek, zejména po konfrontaci s pardubickým nastudováním, nebyl to přístup zrovna nejšťastnější.

Naopak Východočeské divadlo nechalo Čapkovu předlohu prakticky beze změn, zato z ní vytěžilo maximum. Nemalou zásluhu na tom má především scéna Jana Duška. Je velice jednoduchá, střídma, ale na diváka má mimořádný účinek. Většinou se mění jen odkrýváním a zakrýváním jednotlivých částí nábytku, takže se nijak nebrzdí spád děje a divák nemá ani chvíli na oddech. Temné jeviště dává pak hře jednotný, trochu pochmurný a tajemný ráz, a doplňuje tak celkovou atmosféru díla, která je jeho nedílnou součástí a jejímž prostřednictvím se toto představení dokáže zapsat nezaměnitelně do srdcí diváků. A právě tato atmosféra a jednotnost chybí scéně v Národním divadle, kde jednotlivá prostředí existují jakoby sama pro sebe, jako by bylo každé z jiné hry a přispívají tak k celkové roztržitosti díla.

Nejdůležitější složkou divadelního představení jsou ovšem herecké výkony, a právě v této oblasti působí pardubická převaha nejprekvapivěji. Člověk by přece jen očekával, že naše první scéna s řadou známých jmen mu předvede mnohem víc. Zatímco ve Východočeském divadle se podařilo každou postavu nějak výrazně charakterizovat, podtrhnout její hlavní rysy, takže se stala jedinečnou a nezaměnitelnou, v Národním divadle tato diferencovanost chybí. Postavy působí nevýrazně, sedě a člověk si jen s obtížemi dokáže vybavit nějaké jejich charakteristické vlastnosti. A jestliže si v Pardubicích dovedeme jen stěží představit, že by některý z herců hrál jinou postavu, neboť každý jí dává svůj osobitý ráz, pak na Nové scéně nám to žádné problémy nečiní, kdokoli by mohl hrát kohokoli a divák má pocit, že by se tím nic nezměnilo. Nepochybně to bude také tím, že hlavní představitele hrají herci, kteří jsou si i svým zevnějškem dost podobní /Jiří Vala, Josef Vinklár, Vladimír Brabec - všichni zasloužilí umělci/, a právě proto bylo třeba, aby svými výkony postavy náležitě charakterizovali, což se jím ovšem nijak přesvědčivě nezdařilo. Celkově působí představení na Nové scéně nadmíru komorně, chybí mu potřebná gradace, je stále jakoby na stejné úrovni, je málo příznačné, a nemá proto sílu diváka mimořádně oslovit a zanechat v něm nějaký neobyčejný dojem.

Podívejme se tedy na některé herecké výkony trochu blíže. Jestliže advokát Kolenatý Jiřího Klepla hledí na to, co se kolem něj děje s patřičným nadhledem a ironií, pak Josef Vinklár jako by se nemohl rozhodnout, zda má být vážný nebo ironický. Ze solitátora Vítka Leopolda Běhana zase cítíme zřetelný zápal a nad-

šení pro historii a dějiny, zatímco u Jiřího Valy se o síle jeho zájmu dovídáme spíš z toho, co o něm říkají ostatní. Radoslav Bartoník hraje svého Pruse jako hřmotného, energického muže s přesvědčením, že správný chlap jako on může všechno, je ho plné jeviště a divák ho nemůže přehlédnout. Naproti tomu Vladimír Brabec je příliš tichý, jakoby zakřiknutý a na jevišti se mezi ostatními ztrácí. Albert Gregor Petra Hübnera zaujme nadšením a zá-
palem pro soudní spor a věrohodností své lásky k Emilii. U Petra Štěpánka nic takového nenacházíme, ničím nevyniká a zůstává na ú-
rovni ostatních postav. Ludmila Mecerořová dává své Kristině značnou dávku vyzrálé ženskosti /ná ztvárňovaný věk možná až příliš/, je to mladá žena, která ví, co chce, a její slovo má svou váhu, která dokáže přesvědčit i diváka. Vilma Cibulková na druhé straně představuje Kristinu jako dívku, jejíž obdiv k Marty a její rozhodnutí působí spíš jako dívčí rozmary, které nelze brát nadmíru vážně. Velice zajímavou postavou je také Hauk-Šendorf. Zasloužilý umělec Milan Sandhaus ho hraje s potřebnou dávkou komiky, je v něm zřetelná radost ze života a při setkání se svou dávnou láskou skutečně jakoby omládne a získává potřebný elán a novou chuť do života. Hauk-Šendorf národního umělce Rudolfa Hrušínského je podstatně senilnější, je více dětinský a projevy duševního omládnutí nejsou tolik zřetelné. Přesto však zůstává na Nové scéně nejvýraznější postavou inscenace. A nakonec tu máme hlavní hrdinku díla - Emilii Marty. Projev Lídy Vláškové je naprosto věrohodný, od začátku z ní divák cítí, jak je životem otrávená, jak jí to všechno, co se kolem ní děje, nudí. A dokáže svůj výkon navíc stupňovat, takže v závěru je divák přímo stržen dějem a vše, co mu Lída Vlášková sděluje, bere jako nezvratné skutečnosti, jako pravdu, proti které nic nezmůže. Je přesvědčen, že žít tři sta let je prostě nesmysl. Naproti tomu národní umělkyně Jana Hlaváčová hraje svou Emilii podstatně komorněji, chybí jí, jako ostatně celému představení, výraznější a osobitější projev a její pravda není pro diváka tak zcela průkazná. Její výkon nemá tu gradaci a pos-
trádá i strhující závěr. Jestliže z Východočeského divadla odchází divák s přesvědčením, že žít tři sta let je nesmysl, pak z Národního divadla si odnáší pouze poznání, že žít tři sta let je podle Karla Čapka nesmysl.

Přes nesporné Čapkovy kvality se v této hře ani on nevyvaroval některých slabších míst. Patří k nim především v druhé části představení scény, v kterých dochází k odhalování podezřelého původu dokumentů Emilie Marty a prohledávání jejích věcí. Logické vývoje osob jsou příliš rychlé a kategorické, nepřipouštějí si vůbec žádné pochyby o správnosti svých domněnek a jsou se vším rychle hotovy. Rovněž tak potvrzení pravdomluvnosti Emilie Marty prostřednictvím lebky nepůsobí již v dnešním racionálním světě příliš věrohodně. Trochu paradoxní, i když naprosto logické, je, že tyto nedostatky vyniknou hlavně v pardubickém představení, zatímco na Nové scéně se ztrácejí v celkové šedi průměru a nepůsobí tolik rušivě.

O to strhujícíjší je ovšem závěrečné vyznání Emilie Marty, zejména v podání Lídy Vláškové. Divák jí naprosto věří a při před-
stavě, že by měl žít tři sta let, ho až zamrazí. Odchází s pře-
svědčením, že lidský život je dlouhý přesně tak, kolik je třeba, a že záleží jen na něm, jak ho prožije. Toto poselství je naprosto zřetelné a srozumitelné i po více než šedesáti letech, která od napsání této hry uplynula.

Věc Makropulos měla být podle Čapka komedie, ale popravdě řečeno, člověk se u ní příliš nezasměje a myslím, že označení komedie není v tomto případě vůbec na místě. Naopak, je to strhující drama o lidském životě, o jeho smyslu a kráse, o kráse, která je proto tak úchvatná, že je pomíjející a trvá tak krátce. Proto si jí má člověk vážít a zbytečně ji neničit a nepožkozovat svými neuváženými činy.

Všechno jsou to myšlenky staré přes půl století. Tehdy je vyřkl velký dramatik a o jeho velikostisvědčí právě to, že jsou platné i dnes, v našem světě s našimi problémy a že budou platné i v budoucnu, ve světě našich dětí, které budou mít zase trochu jiné problémy, ale budou žít stejně rády jako my. A právě proto stojí za to zajít si občas do divadla a připomenout si tyto myšlenky, na které ve shonu každodenního života často zapomínáme. To je úkol umění, proto tady je a proto tu bude i po všech ten dlouhý čas, kdy bude na této krásné planetě vládnout tvor, který si říká člověk.

Pavel Hurych

xoxoxoxoxoxox

R E C E N Z E

xoxoxoxoxoxox

Když se srazí kniha s hlavou a zaduní to, je to vždycky vina knihy?

G. Ch. Lichtenberg

V L A D I M Í R B E E K M A N :

=====

R O K O S L A

=====

Vydalo Lidové nakladatelství Praha 1988

Dojem z prvních stránek byl velmi příjemný. Jako bych se vrátila na milovaný ostrov Kypr, kde jsem kdysi prožila rozkošnou dovolenou. Všechno takové kapesní; živě jsem si vzpomněla na Generální prokuraturu Kypru, umístěnou ve vilce menší než některé takzvané rekreační chalupy v ČSR.

Náhle čtenář zjistí, že jaksi ztratil přehled o ději, posléze pak objeví, že jde o dva paralelní osudy odehrávající se díky neprobádanému parapsychologickému jevu v jedné hlavě. To však není námětem románu. Je jím současný svět v kapesním vydání malého ostrůvku, a to současný mužský svět. V takto pojeté perspektivě pak působí například partizánské hnutí i politická aktivity na ostrově jako hra nedospělých chlapečků, terorismus ultralevičáků jako hraní na vojáčky a bankovní lupič je energicky odkázán davem žen na konec fronty. Občas teče krev; občas teče krev i při dětských hrách.

Nad tímto kapesním vydáním světa ční přísná autorita Konsorcia, působící jako extrapolace oidipovského komplexu. nalézáme tu i další freudovské motivy, možná použité spíš podvědomě. Tak postupná ztráta končetin u jednoho z hrdinů upomíná na komplex kastrace, zatímco u druhého rovněž probíhá postupná kastrace, ale více ve sféře tvůrčí.

Autor je zřetelně znechucen některými současnými jevy. Tepe bez milosti narkomani i honbu za pomalovanými tričky, život a řeči části mládeže a zběsilost fotbalových fanoušků, způsob jízdy autem, kdy si někteří lidé vyrovnávají za volantem svou sbírku komplexů /dobrý den, pane Freud!/.
Záměr, ukázat svět v žabomyším světle je literárně využíván

poměrně často, nezapomenutelným způsobem například v Chevalierových Zvonokosech. Beekman tento záměr realizuje nehumorně, trpce, satiricky. Přitom si bere na mušku mnoho cílů najednou, takže zcela zákonitě netrefí ani jeden. Důsledkem je, že román působí poněkud zmateně, a SF motiv spontánní posttraumatické telepatie, který měl zřejmě být spojovacím a současně třídicím prvkem, působí nadbytečně, rušivě, jde na úkor přehlednosti, srozumitelnosti i vypovídací schopnosti, zkrátka nemá v knize co dělat. Právě tak i motiv poněkud přízračného dešťovkového profesora, který se tu i onde v knize objeví, aniž by jakkoliv ovlivnil děj.

Metoda paralelních osudů je dostatečně známá, propracovaná a nosná, bez uvedených rušivých momentů by struktura knihy byla čistší a srozumitelnější.

Mme de Fan CB

N A N Á V Š T Ě V Ě
=====

/Recenze na druhé vydání knihy Vladimíra Párala Země žen/

Knih V. Párala Země žen uvízla v mých rukou až při svém druhém vydání na sklonku roku 1988. Tehdy jsem zrovna četl několik recenzí na téma Páral a SF. Zaujaly mě zvláště polemiky i mimo tisk, zda to, co Páral píše, je, či není SF.

Většina skalních scifistů jistě prohlásí, že Páral nepíše SF /nebo nepsal, protože se vrátil k "normální" literatuře/, ale dále tvoří ve svém středním proudu, v němž se jen objevují prvky vědecké fantastiky.

Asi nejsem skalní scifista. Nehlásím se ovšem ani k opačnému názoru, že Země žen plným právem do zlatého fondu science-fiction patří. Nezáleží mi, zda to, či ono sci-fi je, nebo není, hlavní je pro mne hodnota obsahu a zpracování. A také se opírám o neexistenci definice vědecké fantastiky. Tím spíš pochybuji o hodnověrnosti takového škatulkování.

Vladimír Páral ve své knize nastínil situaci, kdy vládu nad světem převzaly ženy, k čemuž jim dopomohla jakási civilizace AOA přiletivší ze středu Mléčné dráhy těsně před rozpoutáním nukleární smršti, tedy za minutu dvanáct, jak je u lidí zvykem. No ano, u lidí! Nenapadá vás také při čtení Země žen, že žádná civilizace nikdy k Zemi nepřiletěla a že to byly právě ženy, jímž došla trpělivost? Muži totiž planetu zaplavili "nesčíslnými zly, jako byly např. necitelná byrokracie a odlidštěná technokracie, hazardní hry, televize, fotbal, pivo, alkoholismus, tabakismus, drogy, prostituce a pornografie, bezduchý kult strojů a zejména pak neustálé vymýšlení, zdokonalování a hromadění vražedných zbraní."

Muži žijí pod dozorem v sektoru a stávají se z nich PV /převychovávání/, zatímco jejich drahé polovičky nastolují na planetě svůj OP /Opravdový Pořádek/ s dvojmatečnými rodinami, jehož heslo zní: Máslo místo děl a místo elektroniky květiny.

Až pozdě přichází ženy na to, že elektronika v jejich zemi schází. Nepodcenuje zde Vladimír Páral schopnosti žen? Nebo je to tím, že se k moci od počátku OP dostalo nejreakčnější seskupení, tzv. Liga?

Hlavními hrdiny samotného příběhu jsou PV Bolek Branský a vychovatelka podporučice Renata Sahulová, oba osmnáctiletí. On vychováváný v chlapeckém internátu, ona odchovankyně Ligy. Postupně k sobě nalézají cestu až k duševnímu i tělesnému

splynutí, což se neobejde bez prozrazení a příslušných následků.

I když je od počátku zřejmé, že s Opravdovým pořádkem něco vpořádku není, teprve třetím rokem OP nabývá aktivita žen-civilistek, i původní duch Ligy se vytrácí, a je zřejmé, že se vše vrátí k rozumu. Snad budou muži přece jen o něco převychovaní a ke svým ženám pozornější a ohleduplnější.

Z děl V. Párala, která zabrousila ke sférám vědecké fantastiky, jsem četl již jen Romea a Julii 2300. A již tehdy jsem se nemohl zbavit pocitu, že si autor do SF odskočil skutečně jen na návštěvu. Jednak aby zkusil něco nového, ale i proto, aby se na poli literárním doslova "vyřádl". Tak to vítím mezi řádky Země žen.

Romea a Julii 2300 jsem četl s úsměvem a rád. Se stejným úsměvem a radostí jsem přistupoval k Zemi žen. A i když je tento příběh psaný tímtež páralovským stylem, přece mi místy úsměv mrzl na rtech.

Páral mnoho otázek nechal otevřených. Volá do naše ho světa názor a čeká, jaké budou ozvěny, Toto je jedna z nich.

Michal Vitouš

Z P O Z D I L Á U T O P I E

Když jsem na pultě v kterémsi stánku PNS upozoroval sešitové vydání nového románu Vladimíra Savčenka "Za hranicemi času" /Albatros, Praha 1988, 46 000 výtisků/, nelenil jsem a okamžitě jeden exemplář zakoupil. Bezděky jsem si totiž vzpomněl na velice sympatickou Savčenkovu knihu "Objev samasebe" /Svoboda, Praha 1986/, která je i přes určité literární nedostatky velmi zdařilou a důvtipnou společenskou kritikou. Nebýt této vzpomínky, určitě bych nelitoval času a podrobně bych si přečetl předmluvu k novému autorovu dílu. Kdybych nahlédl alespoň do tiráže, možná by mě zarazilo, že originál vyšel poprvé v roce 1984, tedy těsně před počátkem zásadního pohybu v sovětské společnosti. Takto si ovšem nemohu stěžovat, že jsem koupil zajíce v pytli.

Savčenko se ve svém novém románu snaží vylíčit genezi a vývoj humánní lidské společnosti 22. století. Podobu této společnosti si však představuje značně iluzorně a jaksi opomíjí, že lidstvo za tisíce let trvání své bohaté kultury muselo urazit velice spleť cestu. To Savčena vůbec nezajímá, on všechny společenské problémy dokáže vyřešit snadno a rychle během několika desítek let. Při tom nepovažuje za vhodné přihlídnout ke komplikované struktuře lidské psychiky, možná i proto, že vše podřídil nadeklarovanému, tudíž poněkud pofidérnímu cíli. Autorovy postavy se musejí přizpůsobit jeho verzi humanismu, a kdyby náhodou nechtěly, společnost 22. století ví, jak jim napravit hlavu. Ze Savčenkova pera tak vychází - snad i proti jeho vůli - paradoxní karikatura, která se nápadně blíží antiutopii.

Podle autora je sice lidstvo 22. století absolutně bezchybné, plné velkých nadosobních ideálů, nicméně zkušený čtenář postřehne, že se tito údajní humanisté chovají barbarsky. Vždyť si při expanzi do vesmíru počínají jako za konquisty, pouze s tím rozdílem, že své jednání odůvodňují pozemským modelem dokonalosti. Pro nejrozmanitější formy rozvinutého rozumného života, s nimiž se takzvané pokrokové lidstvo setká, je totiž důležité, zda jsou ochotny tento model přijmout, bez ohledu na průběh vlastní evoluce a představu dalšího vývoje. V záporném případě běda jim, už nesou nálepku zpátečníků.

Takto komponované dílo musí každého kulturně založeného čtenáře roztrpčít. Savčenko nemůže spoléhat na jeho blahosklonnost. Vždyť ho navíc dráždí zdoluhavými, neorganickými a pustě moralizujícími pasážemi. Celé kniha vlastně působí velice nesou-

rodě až roztržité. Čtenář se nemá čeho zachytit, je dezorientován záplavou nejrůznějších témat a postupně dochází k přesvědčení, že jde o obraz zmatku v autorově hlavě.

Jediná postava, která od počátku nepřipomíná naprogramovaného androida, je švýcarský profesor Alfréd Bern. Do 22. století pronikl díky vlastnímu vynálezu anabiózy, a leccos mu není jasné, často se mýlí, a tak zhusta naráží na nepochopení představitelů dokonalé společnosti. Jejich humanismus je přece evidentní, takže není o čem diskutovat. Profesor Bern je pro jistotu už v předmluvě charakterizován jako sobec a maloměstský mudrlant, to snad jako varování čtenáři, který by s ním chtěl sympatizovat.

Savčenko naštěstí ví, jak s touto nepříjemnou postavou poradit. Krátce po příbytu do 22. století nechá profesora ve zvláštní rezervaci přepadnout opolidmi. Bernovi je po takovém kontaktu třeba transplantovat část mozku. Nejbližší po ruce jsou mozkové tkáně astronauta Dana, který se na vzdálené planetě neúspěšně střetl s civilizací Vyšších Prvoků. Transplantát pozvolna ovládne profesorovu psychiku, až posléze dojde k úplné přeměně Berna v Dana. Vyspělá společnost 22. století si může vydechnout, nežádoucího narušitele se přece zbavila velmi elegantně. Jde tu sice o takřka klasické téma amputace nepohodlného mozku, které bývá nosné v antiutopiích, ale nad tímto pohledem se asi Savčenko příliš nezamýšlel.

To je pouze malá ukázka, ale bylo by nepochybně zajímavé dobrat se podstaty všeho, co autor ukrývá pod zářivým lakem humanismu. Nejhorší zrudnutí se totiž vždy rády tváří jako všestranně pokrokové. Je proto zarážející, že právě takové pochybené dílo je určeno především dětskému čtenáři. V rozsáhlé a myšlekově přínosné sovětské literatuře science-fiction by se jistě našlo dostatek mnohem vhodnějších knih, napsaných v duchu opravdu progresivního vidění společnosti.

Jiří Fídra

NEOBYČEJNÝ ČTENÁŘSKÝ ZÁŽITEK

Není mnoho knih, jejichž četba působí jako bytostný rozhovor s nejlepším přítelem. Každé setkání s takovou knihou je pak vlastně významným svátkem. Bohužel ho nelze načasovat podle kalendáře, a nelze si ho navodit ani pečlivým výběrem literatury, neboť jak praví staré rčení - kde nic není, tam ani smrt nebere, České science-fiction se to týká prakticky beze zbytku. Jakoukoliv výjimku je proto třeba nejen ocenit, ale především náležitě vyzdvihnout. To platí rovněž o mimořádné knize "Událost" /Práce, 1989, 40 000 výtisků/, kterou spisovatel Jaroslav Boček dokončil již před dlouhými sedmi lety.

Jaroslav Boček nepokládá science fiction za předmět kultovního uctívání, ani za okrajovou extravaganci, ale za přirozenou literární formu, která umožňuje nastolit a řešit problémy základní lidské existence ve zcela specifické rovině. To ostatně předvedl velmi zdařile jež v "Případu doktora Karpety", s nímž je "Událost" bezpochyby duchovně spřízněná.

I v tomto případě volí Jaroslav Boček příběh, který v mnohém připomíná detektivku, který je ovšem nesmírně zdařilou uměleckou analýzou závažných filosofických otázek. Čtenář je zaveden do prostředí, které jako by odjakživa znal, a také jednotliví protagonisté příběhu mu záhy připadají jako dávní známí, jimž může bez obav podat ruku. Velké myšlenky se přitom vynořují jaksi mimochodem v průběhu různých dialogů, a proto neunavují, nýbrž

nocně inspirují. Unikátnost knihy však netkví pouze ve spisovatelském umu Jaroslava Bočka, nýbrž hlavně v jeho pojetí tolerance.

Nebývá totiž obvyklé, aby literát sledoval toleranci nikoliv z pohledu etiky, ale gnoseologie. Jaroslav Boček velice přesvědčivě, leč naprosto nenásilně podmiňuje poznatelnost světa, člověka a jeho civilizace respektováním svébytnosti každého lidského individua.

K zdůraznění této idey mu účinně slouží postavy dvou psychiatrů jako profesionálních znalců lidské duše, kteří za žádných okolností - pokud jsou poctivými odborníky - nemohou připustit klasifikaci lidí podle papírových kritérií. Vědí přece, že v každém člověku leží mohutný tvůrčí potenciál, který ovšem zůstává mnohdy nevyužit, a to jenom proto, že osobnost byla brutálně potlačena. Ale osobnost se může normálně rozvíjet pouze tehdy, jestliže se dynamicky proplétají a doplňují všechny mnohotvárné a mnohoznačné proudy všelidské i individuální kultury, které nemají militantní tendence.

Kniha Jaroslava Bočka tedy obsahuje mnoho bohatých a podnětných myšlenek, které si zasluhují pozorné studium nejen v rámci literatury. Je proto s podivem, že byla vydána s tak dlouhou prodlevou. Za příliš zdařilé nelze považovat ani to, že vyšla v knižnici Románové novinky, která je rozšiřována toliko ve stáncích PNS. Tento krok jako by směřoval k optické degradaci hodnotné knihy na úroveň nenáročných a zpravidla slaboduchých příběhů, které se kupují pouze na jedno přečtení. V tom je možno spatřovat nejen znevažování spisovatelského umu Jaroslava Bočka, ale především zásadní nedostatek obyčejné kulturnosti.

Jiří Fídra

J E N P Á R P E R L I Č E K

V Š E D I P R Ů M Ě R U

Mám rád polskou sci-fi, a tak jsem si se zájmem přečetl novou sbírku vědeckofantastických povídek polských autorů, které pod názvem Vládcové času vydalo nakladatelství Albatros v edici Karavana. Zpočátku jsem byl poněkud zklamán, několik dalších povídek tento pocit trochu popravilo, ale závěr jen potvrdil výsledný rozpačitý dojem.

Nelze popřít, že jsou to povídky zručně napsané a čtenáře, který toho v oblasti sci-fi zatím mnoho nečetl, nepochybně zaujmou. Ovšem člověk, který má větší přehled o vědeckofantastické tvorbě, brzy zjistí, že se tu setkává většinou s klasickými tématy již mnohokrát zpracovanými a v tomto případě bohužel v nepřiliš originální podobě. A není pro něj proto velkým problémem odhadnout, jak příběh dopadne, čímž povídky ztrácejí na zajímavosti.

To je případ hned titulní povídky od Stefana Weinfeldta, kde je od začátku jasné, že pomoc vědcům nebude od jejich mecenáše tak nezištná, jak se nám snaží autor namluvit a výsledný katastrofický konec se zdá být spíše projevem autorovy bezradnosti, než promyšleným závěrem. Námět je to ale nepochybně zajímavý a při vhodném zpracování by se dal využít i podstatně lépe.

Podobně průhledné je i Mulové řešení Konrada Fialkowského. I zde čtenář dávno před koncem tuší o co tu jde a stejně tak v povídce Krzystofa W. Malinowského Paracelsovi žáci je jasné, kam děj směřuje, i když je zpracována podstatně lépe a autor

dokáže udržet čtenáře v napětí.

Variacemi na již tisíckrát popsané téma zničené civilizace jsou povídky Julie Nidecké Megalomanie, Wiktora Zwikiewicze Volání na Mléčné dráze a Hlava Kasandry od Marka Baranieckého. Nejslabší povídkou celého souboru je pak podle mého názoru Model supernovy od Zbygniewa Dworaka, kde se stane skutečně jen to, co prozrazuje název a děj končí tam, kde by měl vlastně začínat.

Napětím nad ostatními vyniká 90 000 000 000 kilometrů od Slunce Andrzeje Czechowského, ale jínka také nepřináší nic nového. Dvojím zvratem v závěru je zajímavý Patent Jacka Sawaskiewiczze. Jeho Homofil však příliš připomíná Lemovu betrizaci z Návratu z hvězd a také řešení celospolečenských problémů jediným vědcem nepůsobí příliš věrohodně. V současné době velkých vědeckých týmů se hodí spíše do satirických a humoristických děl. Za zmínku stojí také Vítěz Andrzeje Krzepkowského, který vzhledem k usilovnému boji celého světa proti dopingu ve sportu nabývá právě nyní na aktuálnosti.

To byly tedy povídky, které čtenáře ničím výrazným nepřekvapují a pravděpodobně se ani nezapiší trvale do našich pamětí. Na druhé straně se ale i ve Vládcích času najdou práce, které stojí za to si přečíst a které zaujmou i zkušeného čtenáře sci-fi. A právě k nim se nyní dostávám. Zejména humorem je cenný příběh Andrzeje Kossakowského Nenechal jsem se uspat a je proto škoda, že se tento autor nevěnuje literatuře soustavně.

Velmi jsem byl také zvědav na práci Ryszarda Glowackého, jehož jméno mi trvale utkvělo v paměti díky vynikající absurdní povídce Intervence ze sborníku Fantastika 80. Miss sektoru je něco úplně jiného, ale opět ji čtenář nemůže přehlédnout. Na úsměvný příběh s mírně ironickým nadhledem a nečekaným závěrem vyprávějící o volbě královny krásy /což je v současné době rozvíjejících se voleb nejrůznějších miss opět aktuální/ a jeho chichotavé chytrulky čtenář jen tak rychle nezapomene.

Velice důmyslně rozvíjí známý námět o vzpouře automatů Witold Zegylsky ve Stavu ohrožení a za přečtení stojí rozhodně i povídka klasika žánru Janusze A. Zajdela Epizoda bez následků, kde autor zajímavě řeší některé otázky lidské historie.

A na konec jsem si nechal podle mého názoru nejlepší povídku sbírky, kterou je Bariéra Jerzy Strusinského. Podobenství o tom, jak důležitá, ale nesmírně vzácná je skutečná odvaha v prostém lidském životě a čeho všeho bychom mohli dosáhnout, kdyby se každý dokázal statečně postavit všemu negativnímu, co ho obklopuje.

Co tedy napsat závěrem. Vládcové času neobsahují špatné povídky, ale najde se tu jen pár perliček v šedi průměru. Což není mnoho. Ale není to zase tak úplně málo.

Pavel Hurych

M Ě S Í C J E H O Ž I V O T A
=====

/ nejen recenze /

Po přečtení paperbackové knihy Měsíc mého života si neustále kladu otázku, kdo to byl a jak hrozně to Neffovi ublížil, že píše právě tímto způsobem? Což o to, kdyby psal pro uzavřený okruh zájemců tohoto stylu, nic proti tomu. Ale toto dílko se dostává do rukou té nejširší veřejnosti.

Od chvíle, kdy jsem přečetl knihu Všechno je jinak, jsem

se s radostí ve své sci-fistické duši rozhlížel po dalších Neffových titulech a ukořistil Něco je jinak a Tři eseje o české sci-fi. Knihy Jádro pudla a Vejce naruby mé dlaně minuly, zato však Čtvrtý den až navěky do nich padl rychlostí přímo světelnou. Právě jsem jej hledal, a marně, nemůžu si vzpomenout, jestli jsem ten Čtvrtý den měl pouze půjčený, nebo vlastní a někomu ho půjčil. Nevadí. Beru do dlaní svou recenzi přímo na tuto knihu - nikde nezveřejněnou recenzi - a trochu z ní budu citovat.

Kdo se může potěšit nad jazykem Neffových hrdinů, kteří jsou převážně obdařeni brutalitou a vulgárností? Lidé i kyborgové v této knize /dle Neffových výrazových prostředků/ šukají, šoustají, nebo jejich rozměrově inkompatibilní systémy vstupují do interakce.

Považuji se za vcelku normálního jedince, opomenuli bláznovství v podobě nadšení pro fantazii a její projevy, a přesto musím zdůraznit, že kdybych se měl v milování vzdělávat pouhým čtením Neffových příběhů, to bych raději zůstal dosmrti nepoučen. Že to všechno Neff nemyslí vážně, že je to legrace? Že právě tohle je fantazie, tak proč ji odmítám? Snad proto, že pro hrubost a vulgárnost si můžu zajít do kterékoliv začouzené hospody. Od knih čekám víc! I od sci-fi literatury!

Mám rád beletrii. V samotném tom názvu je skryto něco krásného. Ale přijdu ke sci-fi, otevřu knihu známého spisovatele Ondřeje Neffa Čtvrtý den až navěky a jsem poučen o existenci kalho, "...které když máte na sobě, holky po vás koukají, protože se vám to u poklopce pěkně rejsuje." To je "krása"!

Co se to s naší tvorbou děje? Ztrácí se cit, něha, vroucnost a všechno to, co s laskavým člověčenstvím souvisí. A co zbývá? Snad jsem blázen hledat krásnou literaturu ve sci-fi, ale knihy Eduarda Martina dávají za pravdu starému rčení, že kdo hledá, najde.

Knih Měsíc mého života mi byla předhozena jako lvu lačnému po kořisti a já jsem po ní chňapl, vida oči dcerce a spokojené mnutí rukou. V příhodnou dobu se mi jako moučník objevily před očima i řádky od Evy Hauserové v Interkomu č. 6, nebo také 61, křičící Hurá! Právě nad Měsícem mého života. Držitelka Mloka '88 píše: Konečně pořádný SF román, konzistentní, domyšlený, dějový, plný nápadů, napínavý, ale přitom sdělovací i spoustu věcí, které měl autor na mysli a na srdci.

A já souhlasím! Ale vše, co Neff tímto románem přímo řekl nebo jen naznačil, mohl říci a naznačit docela jiným způsobem. Já se nebojím slov jako je hovno, což čtenáře ve zmíněném románu přivítá na str. 11. Já je pouze nerad čtu. Uvědomuji si, že vulgárnost a hrubost se promítá do života člověka stejně jako citlivost a něha, ale literatura, a to i vědeckofantastická, by měla čtenáře vést spíše od hrubosti k citlivému přístupu a nikdy naopak. Měli by si toho být vědomi i autoři dosud nepublikující, tak i ti šťastnější, jako třeba O. Neff, ale i odpovědní redaktori, kteří umožní vydání děl, jejichž obálka k sobě přitáhne spíš dospívající, což podle mého oka na Měsíc mého života přímo sedí, a nabídnou jim sice mnoho věcí k zábavě i zamyšlení, ale formou, o níž jsem se již zmínil.

A tak se ptám... jaká je vlastně Neffova fantazie? Podle Čtvrtého dne až navěky a Měsíce je h o života se může zdát, že je plná šukání a hoven. Ale já věřím, že tak tomu není, že jsem to jenom já, kdo Neffa nechápe, kdo jeho dílům nerozumí a potřebuje pětadvacet na zadek, aby se vzpamatoval, nebo obyčejnou ránu ze čtrnáct padesátky, aby už dal pokoj.

Michal Vitouš

Žádné literární dílo není pouze výsledkem intelektuální a umělecké invence příslušného autora, ale je do značné míry zformováno také dobovými poměry. Ani science-fiction není výjimkou, jen velmi zvláštním případem, protože o současnosti nemusí říci ani slůvko, a přesto její vliv bude více či méně patrný. To je příznačné zejména pro ta díla, která se zabývají vyspělými společnostmi vzdálené budoucnosti. Ať mají jejich autoři záměry sebeušlechtilější, nemohou nic změnit na faktu, že jsou závislí na existující společenské situaci. Dotýká se to především stavu poznání, ovšem nejen objemu dosažených znalostí, nýbrž i možnosti jejich použití. Z hlediska těchto úvah je třeba posuzovat rovněž dvojdílný román Jurie Tupicyna "Daleká cesta" /Smena, 1. svazek edice Fantastika, překlad Tatiana Plesníková, 20 000 výtisků/.

Autor v doslovu ke knize, představující vizi pokrokového lidstva 23. století, píše: "Člověk má právo nejen na pravdu, ale i na svůj názor, tedy i na nepřesnost, ba i omyl, jinak by se hrdina románu změnil na mrtvou šablonu." Mohlo by se proto zdát, že si zvolil sympatický program nepodřizovat mechanicky složitou a rozporuplnou lidskou psychiku nadosobním ideálům, ale zkoumat jejich vzájemný vztah v neantagonistické společnosti. O autorově verzi a dynamice tohoto vztahu lze sice diskutovat, není je však možné a priori odmítat, poněvadž jsou očividně míněny upřímně.

Tupicyn usiluje o psychologicky propracované dialogy, zejména mezi mužskými a ženskými postavami. Ačkoliv se jeho lidé 23. století neřídí agresivními nebo vysloveně nepřítelskými pohnutkami, nepanuje mezi nimi za všech okolností shoda. Autor naopak dokázal přesvědčivě vykreslit četné případy, kdy se jeho postavy dostávají do intelektuálních, a ojediněle i fyzických sporů.

"Dalekou cestu" lze do určité míry charakterizovat jako zajímavý pokus o jakýsi novodobý hrdinský epos s detektivní zápletkou, jehož ústředním motivem je příprava a uskutečnění výpravy na planetu Kiku, kde došlo k tajuplným kontaktům a neznámými mimozemšťany. Škoda jen, že se autorovi jeho chválihodný experiment nevydařil. Vypadá to, jako by se Tupicyn svého pozoruhodně koncipovaného díla lekl. Ve druhé části svého románu si totiž počíná, jako by se snažil napravit nějaké hříchy. Protagonisty příběhu přetváří v komické, poněkud prostoduché figurky a celé dílo mění v nepochopitelně moralizující, sentimentální grotesku.

Ve druhém díle románu se také projevuje více autorův značně problematický postoj k technice, zvláště pak k umělé inteligenci. Morální, etické otázky nadřadil technickým, a proto se domnívá, že členy šťastné, harmonické společnosti daleké budoucnosti nemohou být roboti sluhové, ani roboti přátelé, poněvadž jsou to jenom stroje, které se nemohou psychicky rovnat člověku. Na autora science fiction je to jistě pozoruhodné stanovisko. Navíc se zdá, že vyvěrá z Tupicynovy ignorance, protože technice asi příliš nerozumí.

Kdyby svou společnost 23. století pojal jako ryze netechnologickou nebo kdyby jeho lidé byli obdařeni nějakými mimořádnými schopnostmi, nikdo by jeho nedostatky zřejmě nepostřehl. Jenomže autor si počíná jako vědomý diletant, který je na své neznalosti dokonce hrdý. Plyne to třeba z jeho chápání cest nadsvětelnými rychlostmi. Při vysvětlování principu si pomáhá

velice mechanickou, tudíž směšnou analogií s překonáváním zvukové bariéry. Také ruční řízení kosmického korábu řídícího se nadsvětelnou rychlostí vyvolává pouze škodolibý úsměv.

Tupicynův román proto celkově působí jako nevzhledný hybrid konstruktivních myšlenek a neuvěřitelné naivity. V originále ovšem vyšel roku 1984, tedy dříve než se začal progresivně měnit život sovětské společnosti, a tak je možno tento nepodařený výsledek přičíst i nepříznivé tvůrčí atmosféře. Všestranně důmyslná díla bratrů Strugackých sice svědčí, že její negativní vliv na sovětskou science fiction bylo možno do určité míry kompenzovat, v případě "Daleké cesty" je však těžké uvažovat tímto způsobem. Především proto, že nejsou známy konkrétní, možná velmi spletité, okolnosti jejího vzniku.

Jiří Fidra

H O D I N A R E L A T I V I T Y

=====

/Dmitrij Bilenkin, Lidové nakladatelství, Saturn, 1989/

Mnozí scifisté pohlízejí na SF produkci edice Saturn s nedůvěrou, až s pošklebkem, zkrátka s despektem. Přiznám se k obdobnému pocitu vypěstovanému zkušenostmi, i když nechci mísit nekvalitu SF Saturnu s úrovní sovětské SF jako takové - to by bylo velmi zjednodušující.

Sovětské SF je prostě taková, jaká může v daných podmínkách být a produkce Saturnu je odrazem možností a úrovně redaktorů - pozor, myslím tím specifickou, žánrovou úroveň. Když obojí dám dohromady, nedivím se výsledku - tak to také chápu, a proto jsem k SF Saturnu natolik tolerantní, že ho kupuju a čtu. Když si modrou brožuru z trafiky odnesu, je to podobné sázce do loterie, i když v Saturnu se vyhrává přece jenom častěji. V podobě Bilenkinových deseti povídek se na mě ale usmálo štěstí nebývalé, potěšil mě totiž klasickou SF. Ano, mám rád klasiku, zejména s mimozemským životem, s cestami vesmírem, s příběhy na cizích planetách, nemluvě o problémech kontaktu - to bývá přímo lahůdka, pokud z toho autor neudělá něco jako setkání dvou spřátelených delegací.

A v řešení kontaktu mě autor nadchl, protože hrdinům /či postavám?/ nic neulehčilo, vystavil je omylům, hledání, chybování a nalézání - tak jak to chodí v životě i na Zemi. Tak příkladná je povídka Když se kříží cesty, kterou považuji za nejlepší a nejoriginálnější v souboru solidních, nadprůměrných Bilenkinových příběhů.

Zmínil jsem se o problémech sovětské SF a byl by div, kdyby nezasáhly i Bilenkinův výběr. Jde o povídku Kosmický bůh - je psána v duchu pravidel hvězdné kovbojky a dobře se čte, protože je akční a napínavá, a přesto na ní československému scifistovi musí vadit tendenčnost, tak příznačná pro chyby těžko odpustitelné, radící se ke slaboduchému mentorování a naivním pokusům vychovávat čtenáře v duchu čehosi, o čem víme, že je imaginární.

Jenže to je snad jediná chyba a navíc v oblasti, kde jsme

- příznějše si to - mimořádně citliví, až alergičtí.
Takže na závěr: Saturn se mi tentokrát líbil a doporučuji
Bilenkina v překladu Vlada Ríši k posouzení i ortodoxním
scifistům.

Jiří Matys

PESTRÁ PALETA

=====

Mám před sebou poslední z trojice antologií českých SF
povídek, kterou redaktor Mladé fronty Vojtěch Kantor fandomu
slíbil již na předloňském Parconu v Praze. Skandál v divadle
snů /MF, Praha 1988, 65 000 výt., 224 stran, il. B. Rose/.

Objevil jsem ji v regále prodejny Melantrichu úplně ná-
hodou, když jsem se pídil po novele A. Pludka alespoň její
maličkostí toužebně očekávanou. Dlouho jsem "Skandálem" lis-
toval a váhal, než jsem se definitivně rozhodnut, začal pro-
dírat k pokladně. Předchozí dvě sbírky série mne totiž dost
zklamaly. Zvlášť mnou otřásla literární úroveň "Lovců zlatých
mloků".

"Skandál" jsem pak přečetl takřka v jednom zátahu a kupo-
divu bez větších šoků.

Ladislav Szalai hned na začátku nasadil poměrně vysokou
latku, jak crazy horrorem Vrah má jméno Itsumita, tak i titul-
ní povídkou Skandál v divadle snů. Je až s podivem, jak si ten-
to autor dokázal od prvotin udržet vysoký literární standart.

Škoda, že totéž už nemohu říci o povídce Tak alou do
ráje! mnohem zkušenějšího profesionála Ondřeje Neffa. Jsem
stále pod vlivem dojmů ze špičkové sbírky "Vejce naruby" a tak
asi proto nemohu přijít na chuť jeho vlně literárních comicsů.

Hrdinka Dítěte dr. Jedelského - robovčela Anča Františka
Novotného sice značně připomíná kybernetického mravence z Klič-
kova románu "Ve jménu Metanoona", nicméně povídka velice dobře
evokuje zamyšlení nad odpovědností konstruktéra stroje s umělou
inteligencí.

Jana Moravcová mě ve své tajemné povídce Jak se vchází do
dějin udržela v napětí až do deváté stránky díla. Zbytek jsem
uhodl. Jinak s ní souhlasím - je to laciné.

Šestá kniha Mojžíšova Josefa Pecinovského, parafráze na
biblický příběh. Roboti, kteří člověka vzývají a zároveň ho
diskriminují; není to trošičku protimluv? Rozhodně ale neotře-
le zpracovaný problém dluhých cest vesmírem.

Zbyněk Černík: Problém osobnosti. Problém? Vlastně žádný
neexistuje. Vycucneme z lumpa lumpovatost a dostaneme hodného
chlapečka /nebo taky vlezlíka/. Píchneme mu to zpátky /nebo
někomu jinému/ a vznikne syntetický gauner. "Elektrický muž"
- chlapík se naštvě a už to blýská a srší. Pak se ožení - a
bouřka stíhá bouřku, mladá paní je totiž taky něco jako gene-
rátor/ka/. Ještě scházejí elektrické dětičky. Je to humorné,
ale to je taky všechno. Navíc mi připadá, že v obou povídkách
autor nevěděl jak dál, tak je zakončil.

Zato Hvězdné lásky Eduarda Martina jsou úplně něco jiného.
Zamilovanost, něha, laskavost - a přece bez špetky sentimentu.
Je to počtení a hojivá mast na scifistovu dušičku. Právě Mar-
tinovo Stoupání s Bočkovým Plamínkem zachránilo sbírku "Při-
stání na Řípu", jinak bych na mou duši nevěděl, za co těch
pětatřicet korun.

Jedna smysluplná věta od Lubora Poka jsou v podstatě stručné dějiny dobývání kosmu zakončené, pravda, vtipnou pointou, ale: než jsem se k ní pročetl, byl jsem poněkud unaven. A pak, ten nepříjemný pocit - tohle už jsem někdy někde četl...

Vladimír Chrástina: čtyři SF anekdoty, jak se praví na str. 2. Je jich pět: Meteor z Malého vozu, Města budoucnosti, Osobní časoprostor, A čas se zastavil, Nic se nestalo. Všechny vtipné a nápadité. Neodpustím si malé klišeátko: méně je někdy opravdu více.

Inteligentní humor SF si představují právě tak, jak nám ho předložil Ivan Kmínek v povídce Maléry přicházejí z kosmu. Navíc jsou v ní překrásné satirické píchance do současnosti.

Rozmanitost tohoto povídkového souboru je obdivuhodná. Po bloku sci-fi grotesek následuje Geoid Otakara Chaloupky. Čtivý psychologický SF příběh, napínavý, s nádechem tajemna. Vypovídá leccos i o sobectví a bezohlednosti.

Ještě pod dojmy Chaloupkovy filosofie jsem se pustil do "Zítřku v Agónii" Evy Hauserové. Než jsem se probil několikastránkovou hádankou na pavlači /nebo kde/, trvalo mi to. Snad to má být varování... Ale takovým způsobem? Nebo je to ten autorkou avizovaný biopunk? Děkuji, už jsem zvracel.

Pestrá paleta českých sci-fi povídek uzavírají tři práce. Úsměvná absurdní povídka Richarda Škvařila Budoucnost: 1 500 000 let; další varianta o vynálezu stroje času Profesor Pronson se vrací od Pavla Kosátika a jako bonbónek kapitola ze života Forcefama Whitea Krátké štěstí F. W., autorem je Jaroslav Veis

Srovnám-li "Skandál v divadle snů" s oběma předchozími soubory, zdá se, že česká SF povídka má vzestupnou úroveň. Bylo by dobře se propříště vyvarovat některých přehmatů ve výběru. aby slabší díla zbytečně nesnižovala velký dobrý průměr antologie. Velkým kladem "Skandálu" je "subžánrová" různorodost všech jedenadvaceti povídek, což se o většině tuzemských sborníků zdaleka říci nedá.

Dočkáme-li se někdy skutečně reprezentativního výběru české sci-fi, věřím, že v něm najdou místo i mnohé povídky ze "Skandálu v divadle snů".

Pavel Schebesta

U M Ě L E C K Ý T E S T I N T E L I G E N C E

=====

Příliš ortodoxní scifisté si zvykli vyčleňovat svůj oblíbený žánr z rozsáhlé a mnohotvárné fantastické literatury. Proto není divu, že jim zůstává nedostupná podstata mnohých děl, která sice formálně nesou znaky science fiction, které tam však nelze mechanicky zařadit. To se vztahuje také na fascinující knihu "Morelův vynález" /Odeon, Praha 1988, překlad František Vrhel, 14 500 výtisků/, bravurně napsanou poměrně neznámým argentinským autorem Adolfem Bioyem Casaresem. Ačkoliv byla vydána již před delší dobou a v relativně nízkém nákladu, lze ji objevit ještě v mnoha knihkupectvích, a tak se zdá, že se v knihovnách vyznavačů science fiction uchytilo pouze několik exemplářů. Je to velká škoda, poněvadž jde o dílo hodnotné nejen svou důvtipnou a elegantní architekturou, ale i neobyčejným psychologickým a filosofickým účinkem.

Zdánlivě se jedná o zápisky neznámého trosečníka, zachycující záhadné a trochu strašidelné události na osamělém ostrově. Z poněkud absurdního líčení se čtenář krok za krokem dozvídá, že se za těmito, napohled nadpřirozenými, událostmi skrývá tajuplný vynález připomínající holografický film. Potud by byla podoba s tradiční science fiction více než nápadná, ale to je pouze povrchní dojem, možná navozený úmyslně autorem, aby tak snadněji předal své subtilní filosofické poselství co největšímu počtu čtenářů. Technická stránka vynálezu je totiž jen atraktivní kulisou, od níž se autor ostatně velmi demonstrativně distancuje. Vždyť ho přitahuje hlavně terra incognita osamocené lidské duše.

Zkoumá ji velice pečlivě a systematicky z nejrůznějších pozic, s využitím mnoha pozoruhodných literárních postupů. Vůči čtenáři si počíná s nesmírně rafinovanou důmyslností, neboť mistrně provokuje jeho intelektuální schopnosti. Neodhaluje mu náraz, kam svým bizarním dílem míří, ale jednotlivé významy mu podsouvá v promyšleně odměřených dávkách. Jakmile čtenář jeden význam dešifruje, vyvstává před ním další, který je třeba analyzovat v úplně jiných souvislostech.

Nadto čtenář stojí od začátku před zcela nevšedním problémem - dychtivě sleduje tajemné vyprávění bezejmenného ústředního hrdiny, ale přitom neví, zda je toto líčení autentické. Vypravěč totiž popisuje události takovým způsobem, jako by jeho psychika byla posunutá. Čtenář ovšem nemá možnost ověřit, zda proběhly doopravdy nebo jenom v hrdinově mysli. To pochopitelně neznamená, že by pak jeho příběh neměl smysl, naopak, ten díky takové literární technice vyvstává ještě výrazněji. Vnímavý čtenář by se měl totiž ptát, zda vlastně není svědkem vnitřní sebezáchrany znásilněné duše, připomínající mechanismus vzniku a rozvoje schizofrenie.

Casaresovo kromobyčejné dílo tak představuje zdánlivě nikdy nekončící rébus. "Morelův vynález" nelze prostě přečíst a odložit. Je třeba s ním znovu a znovu vracet alespoň v myšlenkách, neboť jinak ho není možné pochopit jako celek. Jednotlivé detaily a situace do sebe totiž zapadají tak, že se pouze nespojují, ale vzájemně podmiňují za vzniku nových ideových rovin. Je to vlastně zajímavá forma duševního tréninku. Kdo se nebojí komplexně myslet, nechť sáhne po "Morelově vynálezu".

Jiří Fidra

V A R O V N Ý A N T I M Ý T U S

Po více než čtvrtstoletí pobytu ve stole autora a nerozhodného přešlapování edičních orgánů se novela Alexeje Pludka Takových tisíc let konečně dočkala vydání /Blok, Brno 1988, 17 450 výt., 124 str., il. H. Lunák/.

Autor, zkušený profesionál, vykreslil fantastickou vizi světa přibližně dvě desetiletí po druhé světové válce - v níž ale zvítězilo nacistické Německo.

"Tisíciletá říše" se rozkládá od Atlantiku až k Dněpru. Mladý muž Willi Thieme, novopečený otec, "plnoprávný občan říše" a absolvent "vůdcovského kursu" je převelen do východní oblasti, tzv. Ostgebietu. Touží po kariéře nordického "nadčlověka". Své občasné pochybnosti od sebe zahání, vnucuje si přesvědčení, že jsou to jen pozůstatky předchozí rasové nedokonalosti. Jeho nabílené ideály však dostávají ránu za ranou. Kromě skutečností zhlédnutými samotným Willim se o to přičinuje i jeho přidělená manželka Hilda.

Thieme postupně sám sebe vyděluje z okolní reality. Konečný úder Williho rozpolcené psychice zasadí otřes z jeho osobní účasti na vraždění v osadě původních obyvatel oblasti. Pochopí, že cesta na druhý břeh, již bylo možno v předchozích náznacích tušit, je definitivně uzavřena. Chopí se první příležitosti a ničí vše kolem - včetně sebe.

Sugestivně napsaná sci-fi předkládá obraz společnosti, jež se pomocí zvrácené rasistické ideologie snaží v člověku potlačit to nejzákladnější - samostatné myšlení a lidskost. Že se však v některém případě i sebetvrdší dril míjí účinkem, začíná čtenář tušit již v první kapitole. Už zde je jasné, že Willi Thieme není jednoznačně záporná postava knihy.

Jeho útržkovité vzpomínky na vlastní minulost před "překlasifikací" se mění v pochyby o dokonalosti nordických vůdcovských idejí, které mu byly a jsou stále vtlačovány do hlavy. Jeho podvědomé projevy nesouhlasu jsou mimoděk podporovány i plaše projevovanými názory jeho ženy Hildy, která je po drastické zkušenosti upnuta pouze na jejich dítě.

Tváří v tvář reálným faktům - průjezd Prahou, exkurse v "superkoncentráku" CGI - se Willimu, ač jen velmi zvolna, počínají otevírat oči. Jeho vydrežované a potlačované ego a dosud trvající touha po kariéře mu však nedovolí prohlédnout včas.

Až když je situací víceméně donucen k bestiální vraždě dítěte, pochopí, že byl podváděn a sám sebou opovrhne. Zároveň si ale uvědomí, že pro něho již není cesty zpět. A jen osudová shoda okolností mu dává příležitost k odplatě a současně k prvnímu i poslednímu projevu vlastní vůle.

Příběh je napsán v SF poněkud neobvyklým stylem. Krátké úderné věty vlastního děje se pravidelně střídají se strojově přesnými sozvětími rasistických definic. Působí tak na čtenáře jako praskání biče a nedopřejí mu ani nepatrný oddech. Je to dobře. Protože varovná výzva tohoto typu nemůže a nesmí být relaxačním čtivem.

Svazeček ač útlý, zneklidňuje a vyčerpává. Ale jen tak k nám může autorova myšlenka promluvit naplno.

Pavel Schebesta

